

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Jana Římanová

**Analýza možností automatizace knihovních procesů v
knihovně Ústavu termomechaniky Akademie věd ČR, v.v.i.**

Analysis of the possibility of automation of library processes in
library of the Institute of Thermomechanics at the Academy of
Sciences of the Czech Republic, v.v.i.

Praha 2011

Vedoucí práce: PhDr. Anna Stöcklová

Děkuji své vedoucí práce PhDr. Anně Stöcklové za cenné připomínky, kterými mě vedla při psaní. Dále děkuji vedoucí knihovny Ústavu termomechaniky AV ČR Ing. Mileně Varvařovské, která mi umožnila získat pro tuto práci potřebné podklady i první profesionální zkušenosti z oblasti knihovnictví.

Prohlašuji , že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2.5. 2011

Jana Římanová

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá možnostmi inovace v knihovně Ústavu termomechaniky. Výchozí část obsahuje ve struktuře dekompozice knihovního systému rozbor stávající situace. Zejména je sledována míra automatizace knihovních procesů a zpřístupnění fondů, včetně šedé literatury. Dalším výchozím materiálem je průzkum informačních potřeb zaměstnanců ústavu. Klíčovým výsledkem průzkumu bylo zjištění nevhodného složení titulů periodik ve fondu knihovny. Následuje návrh automatizace implementací knihovnicko informačního systému. Samostatnou částí je návrh efektivního uložení a zpřístupnění výzkumných zpráv. V závěru práce jsou naznačeny další možnosti rozvoje.

Abstract

The thesis deals with the possibilities of innovation in the library of the Institute of Thermodynamics. Default section contains in the decomposition structure of the library system the analysis of current situation. In particular, the degree of automatization of library processes and access to funds, including gray literature is observed. Other source material is a survey of information needs of employees of the institute. The key result of the survey was the detection of insufficient composition of the titles of periodicals in the library. A proposal of automation of implementations of library information system follows. A separate part is the proposal of efficient storage and access to research reports. In conclusion, there are outlined possibilities for further development.

Klíčová slova

Automatizace; automatizované knihovní systémy; digitalizace; institucionální repozitáře; Akademie věd České republiky; šedá literatura; výzkumné zprávy; akademické knihovny.

Keywords

Automation; library management systems; digitization; institutional repositories; The Academy of Science of the Czech Republic; grey literature; research reports; academic libraries.

Obsah bakalářské práce:

1	PŘEDMLUVA	7
2	STRUČNÉ PŘEDSTAVENÍ ÚSTAVU TERMOMECHANIKY AV ČR A JEHO KNIHOVNY	9
2.1	ÚSTAV TERMOMECHANIKY AV ČR, v.v.i.	9
2.2	VĚDECKÁ KNIHOVNA ÚSTAVU TERMOMECHANIKY AV ČR,.....	9
3	DEKOMPOZICE KNIHOVNY ÚSTAVU TERMOMECHANIKY	11
3.1	STATICKE PRVKY KNIHOVNÍHO SYSTÉMU	11
3.1.1	<i>Knihovní fondy</i>	11
3.1.2	<i>Zaměstnanci knihovny</i>	15
3.1.3	<i>Zařízení knihovny</i>	15
3.1.4	<i>Uživatelé</i>	19
3.1.5	<i>Školení uživatelů</i>	19
3.2	DYNAMICKÉ PRVKY KNIHOVNÍHO SYSTÉMU	20
3.2.1	<i>Akvizice</i>	20
3.2.2	<i>Katalogizace</i>	22
3.2.3	<i>Organizace knihovního fondu (ochrana a uchování)</i>	23
3.2.4	<i>Služby ve struktuře knihovního zákona</i>	24
3.2.5	<i>Webová prezentace knihovny</i>	26
4	PRŮZKUM INFORMAČNÍCH POTŘEB UŽIVATELŮ	29
4.1	CELKOVÁ PODOBA DOTAZNÍKU A ŠKÁLA NABÍZENÝCH ODPOVĚDÍ.....	30
4.1.1	<i>Průzkum informačních potřeb vědců v Ústavu termomechaniky AV ČR</i>	30
4.1.2	<i>Specifikace respondenta</i>	33
4.2	VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU	34
5	STANOVENÍ KLÍČOVÝCH PROCESŮ PRO AUTOMATIZACI	46
5.1	VÝBĚR OPTIMÁLNÍHO KNIHOVNÍHO SOFTWARE PRO KNIHOVNU ÚSTAVU TERMOMECHANIKY AV ČR	47
5.1.1	<i>Open source knihovní software</i>	47
5.1.2	<i>Komerční knihovní software (Aleph)</i>	48
5.2	ŘEŠENÍ PRO EFEKTIVNÍ UCHOVÁVÁNÍ A ZPŘÍSTUPNĚNÍ VÝZKUMNÝCH ZPRÁV A DALŠÍ ŠEDÉ LITERATURY ÚSTAVU50	
5.2.1	<i>Zpřístupňování šedé literatury v ústavech Akademie věd ČR</i>	51
5.2.2	<i>Vytvoření vlastního institucionálního repozitáře Ústavu termomechaniky AV ČR</i>	53
5.2.3	<i>Uložení a zpřístupnění zpráv v Národním úložišti šedé literatury</i>	56
5.2.4	<i>Digitalizace výzkumných zpráv Ústavu termomechaniky AV ČR</i>	57
6	MOŽNOSTI DALŠÍCH INOVACÍ	59
7	POUŽITÁ LITERATURA:	60

Seznam zkratk

apod.	a podobně
ASEP	Automatizovaný systém evidence publikací
AV ČR	Akademie věd České republiky
cca	circa
ČR	Česká republika
EIZ	elektronické informační zdroje
ISBN	International Standard Bibliographic Number
ISSN	International Standard Serial Number
KIS	Knihovnicko-informační systém
KNAV	Knihovna Akademie věd České republiky
MDT	Mezinárodní desetinné třídění
METS	Metadata encoding transmission standard
MIT	Massachusetts Institute of Technology
Např.	například
NTK	Národní technická knihovna
NUŠL	Národní úložiště šedé literatury
OAI-PMH	Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting
OCR	Optical Character Recognition
OPAC	Online Public Access Catalogue
Pozn.	poznámka
RIV	Rejstřík informací o výsledcích
RSS	Really Simple Syndication
SW	Software
v.v.i.	veřejná výzkumná instituce
VPK	Virtuální polytechnická knihovna
WWW	World Wide Web
XML	eXtensible Markup Language

1 Předmluva

Tématem bakalářské práce je analýza možností automatizace a inovací knihovních procesů v knihovně Ústavu termomechaniky Akademie věd ČR, v.v.i.. V knihovně tohoto ústavu jsem byla zaměstnána od druhého ročníku studia Informačních studií a knihovnictví na Ústavu informačních studií a knihovnictví.

Knihovna patří mezi malé vědecké knihovny, působí v ní pouze tři zaměstnanci. Tito pracovníci jsou odpovědní za všechny knihovní procesy a služby pro vědce tohoto ústavu.

Cílem práce je analyzovat knihovní procesy v knihovně Ústav termomechaniky AV ČR, včetně návrhu implementace knihovnicko-informačního systému (KIS). Jako metodu analýzy jsem zvolila kombinaci dekompozice knihovního systému podle Anny Stöcklové a na ni navazující průzkum informačních potřeb uživatelů knihovny.

Na základě této analýzy jsem stanovila klíčové body pro modernizaci služeb knihovny na principech automatizace a digitalizace.

Moje původní představa byla, že se bude jednat především o zavedení nového knihovního systému místo stávajícího zastaralého systému T-series a o zavedení využívání všech zakoupených modulů. V části nazvané *Výběr optimálního knihovního software pro knihovnu Ústavu termomechaniky AV ČR* navrhuji dvě možnosti řešení a to využití open source software nebo komerčního systému Aleph 500 v licenci Knihovny Akademie věd České republiky. V závislosti na podmínkách knihovny, které podrobněji rozebírám v předem zmíněných kapitolách jsem se rozhodla pro druhou možnost a to zavedení systému Aleph 500.

Tento proces se podařilo dovést do fáze, kdy je připravena smlouva o finanční spoluúčasti na pořízení softwaru Aleph 500 a kalkulace na pořízení potřebného vybavení. Zavedení tohoto knihovního software a zprovoznění všech jeho modulů je řešením pro dosud nepřehlednou evidenci výpůjček. Ta neposkytuje knihovně dostatečnou zpětnou vazbu o správné akvizici odebíraných periodik, knih a dalších informačních zdrojů.

Prostřednictvím analýzy se podařilo odhalit další důležitý problém, který se stal druhým hlavním tématem práce. Jedná se o uchovávání a zpřístupnění vědeckých výzkumných zpráv vznikajících v Ústavu termomechaniky. Vědecké výzkumné zprávy, přestože jsou důležitým informačním

zdrojem pro vědecké pracovníky jsou doposud do knihovny odevzdávány pouze v papírové podobě a nejsou uspokojivě zpracovány ani zpřístupněny.

Řešení problému je popsáno v kapitole *Řešení pro efektivní uchovávání a zpřístupnění výzkumných zpráv a další šedé literatury ústavu*, a to návrhy na vytvoření vlastního institucionálního repozitáře Ústavu termomechaniky AV ČR nebo uložení a zpřístupnění zpráv v Národním úložišti šedé literatury.

I v tomto případě jsem se, z důvodu popsanych v těchto kapitolách, nakonec rozhodla pro řešení ve spolupráci s další institucí – uložení a zpřístupnění výzkumných zpráv v Národním úložišti šedé literatury.

V průběhu psaní této bakalářské práce byla ředitelem Ústavu termomechaniky podepsána licenční smlouva o spolupráci s NUŠL, kam budou nyní aktivně ukládány záznamy o šedé literatuře vznikající v ústavu i plné texty dokumentů vytvořené v elektronické podobě.

Dalším úkolem souvisejícím s předchozím tématem se stalo zpřístupnění výzkumných zpráv dosud uchovávaných ve skladu knihovny v papírové podobě. V průběhu jednání o uzavření smlouvy s Národním úložištěm šedé literatury se podařilo navázat spolupráci s projektem Sharing Knowledges – Open Acces Repositories in the V4 Countries, který je koordinovaný univerzitní a národní knihovnou v Debrecíně a za českou republiku se jej účastní Národní technická knihovna, která je řešitelem projektu NUŠL. Projekt je financován z Visegradských fondů a jeho cílem je posílení vzájemné komunikace a sdílení zkušeností mezi institucemi zabývajících se ukládáním a zpřístupňováním šedé literatury. Předpokládaná suma, která by měla být z projektu získána na digitalizaci, je 5 000 EUR. Zhruba by to mohlo vystačit na 15 000 stránek včetně OCR (knihovna uchovává cca 10 000 vědeckých výzkumných zpráv.)

V závěru práce se zamýšlím nad dalšími směry, kterými by se mohla zaměřit modernizace knihovny, přestože přímo nesouvisí s vývojem informačních a komunikačních technologií.

2 Stručné představení Ústavu termomechaniky AV ČR a jeho knihovny

2.1 Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i.

„Ústav termomechaniky je veřejnou výzkumnou institucí Akademie věd, jejíž základní výzkum je soustředěn na oblast technické fyziky. Hlavní činnost dnešního výzkumu vychází z výzkumných záměrů pracoviště a je zaměřen na dynamiku tekutin, termodynamiku, dynamiku mechanických systémů, mechaniku deformovatelných těles, diagnostiku materiálu a na řešení interdisciplinárních problémů, zejména interakcí tekutin s tuhými tělesy, aerodynamiku životního prostředí, biomechaniku a mechatroniku, a dále na výzkum v oblasti silnoproudých elektromechanických systémů se zaměřením na elektrické stroje, přístroje a jiná zařízení z hlediska jejich fyzikálních parametrů, dynamiky, řízení a pracovních médií. V posledních letech je značná část vědecké pozornosti věnována aplikovanému výzkumu, např. vývoji nových materiálů, technologií, biomechanice člověka a ekologii.

Ústav termomechaniky byl založen v roce 1953 jako Laboratoř strojnická ČSAV, která byla v roce 1955 přejmenována na ústav pro výzkum strojů. Současný název nese od roku 1962.“¹

2.2 Vědecká knihovna Ústavu termomechaniky AV ČR,

Knihovna Ústavu termomechaniky, v současném uspořádání, byla založena v roce 1986, kdy byl ústav přestěhován do nové budovy v areálu akademických ústavů na Praze 8.² Od té doby slouží potřebám vědeckých pracovníků jako zdroj informací a zároveň jako pomocník pro publikační činnost. Od roku 2000, kdy zde byl zaveden knihovnický systém TINLIB, je částečně automatizována. Velikost knihovního fondu je zhruba 10 000 svazků, avšak nejpodstatnější úlohou knihovny je zprostředkování aktuálních vědeckých informací, především v podobě

¹ Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i. : Akademie věd České republiky*. Praha, 2008. 16 s. Dostupné též z WWW: <<http://www.it.cas.cz/files/u1868/2008-letak-CJ.pdf>>.

² Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i.* [online]. c2008–2010 [cit. 2011-04-26]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://www.it.cas.cz/cs/historie>>.

časopiseckých článků. Jednoznačně nejdůležitější službou knihovny je meziknihovní a mezinárodní meziknihovní výpůjční služba zajišťující vědcům komfortní přístup k informacím, které potřebují ke své práci. Dalším podstatným úkolem knihovny je evidence vědeckých publikací pro účely hodnocení výsledků výzkumu.

Pracovníci ústavu publikovali v roce 2009 celkem v 78 recenzovaných odborných časopisech, z toho 44 článků bylo publikováno v časopisech s impact factorem; a dále 180 příspěvků ve sbornících mezinárodních konferencí.³

Kromě vědecké knihovny má ústav pro své zaměstnance k dispozici také vlastní knihovnu beletristické literatury, která je otevřena jednou týdně.

³ Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Výroční zpráva za rok 2010*. Praha, 2011. 10 s.

3 Dekompozice knihovny Ústavu Termomechaniky

3.1 Statické prvky knihovního systému

3.1.1 Knihovní fondy

Podle protokolu o fyzické revizi, která v knihovně Ústavu termomechaniky probíhala v roce 2009 eviduje knihovna 9275 knihovních jednotek. Toto číslo obsahuje jak monografie, tak i vázané časopisy. Roční přírůstek byl v roce 2010 celkem 156 svazků.⁴

Hlavní fond knihovny je zaměřen na tyto obory: matematika, fyzika (mechanika tekutin, fyzikální chemie, akustika, optika) inženýrství (diagnostika materiálů), bioinženýrství, ekologie, chemické inženýrství, počítačová věda.

Knihovna v současné době v tištěné podobě odebírá 11 titulů zahraničních tištěných časopisů:

1. Annual Review of Fluid Mechanics, ISSN 0066-4189, roky odběru 1996 – dosud
2. Computing in Science & Engineering, ISSN 1521-9615, roky odběru 2006 – dosud
3. IEEE Transactions on Ultrasonics, Ferroelectrics and Frequency Control, ISSN 0885-3010, roky odběru 2004 – dosud
4. Journal of Fluid Mechanics, ISSN 0022-1120, roky odběru 1956-57, 59, 74 – dosud
5. Journal of Fluids and Structures, ISSN 0889-9746, roky odběru 1991–97, 99 – dosud
6. Modelling and Simulation in Materials Science and Engineering, ISSN 0965-0393, roky odběru 1999 – dosud
7. TASME - Journal of Applied Mechanics, ISSN 0021-8936, roky odběru 1974 – dosud
8. TASME - Journal of Fluids Engineering, ISSN 0098-2202, roky odběru 1975–87, 90 – dosud

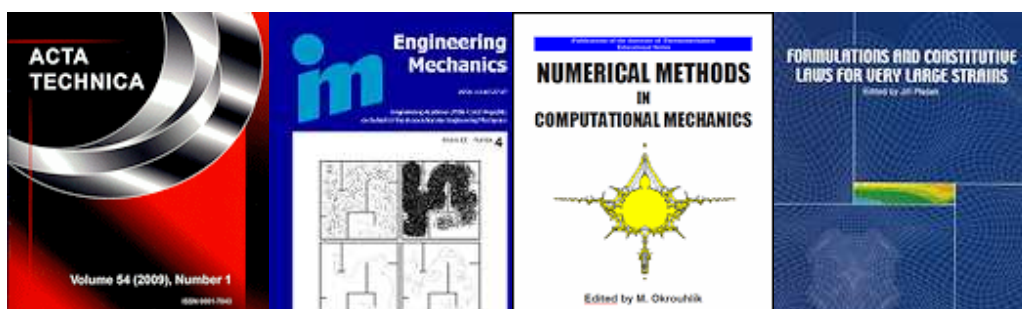
⁴ Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Protokol o fyzické revizi*. Praha, 2009. 30 s.

9. TASME - Journal of Heat Transfer, ISSN 0022-1481, roky odběru 1969–81, 91 –dosud
10. TASME - Journal of turbomachinery, ISSN 0889-504X, roky odběru 1988 – dosud
11. Mechanical Engineering: Časopis pre problémy mechaniky v strojnictve, ISSN 0039-2472, roky odběru 1993 – dosud

a 7 titulů českých časopisů:

1. Československý časopis pro fyziku, ISSN 0009-0700, roky odběru: 2002 - dosud
2. Elektro, ISSN 1210-0889, roky odběru: 2006 - dosud
3. Chemagazín, ISSN 1210-7409, roky odběru: 2003 - dosud
4. Inženýrská mechanika, ISSN 1802-1484, roky odběru: 1994 - dosud
5. Letecký zpravodaj, ISSN 1211-877X, roky odběru: 2004 - dosud
6. Vesmír, ISSN 0042-4544, 1964-1965, roky odběru: 2002 - dosud
7. Respekt ISSN 0862-6545, roky odběru: 2011

Ústav termomechaniky vydává časopis Acta technica a podílí se na vydávání dalších odborných publikací.

obrázek 1: Náhledy obálek publikací Ústavu termomechaniky AV ČR

Knihovna svým uživatelům zajišťuje přístup k bibliografickým a citačním databázím Scopus a Web of Knowledge a k bibliografickým a plnotextovým databázím SpringerLink, ScienceDirect a IOP (Institute of Physics) electronic journals.

Poslední složku knihovního fondu tvoří cestovní, výzkumné a technické zprávy zaměstnanců ústavu. Výzkumné zprávy nejsou uchovávány v digitální podobě. Tištěné jsou přístupné prezenčně v knihovně. Vědci zprávy odevzdávají ve dvou vyhotoveních a to svázané a jako matrice pro kopírování. Výzkumné zprávy jsou uloženy ve skladu knihovny a jejich fyzický stav často není příliš uspokojivý.

obrázek 2: Uložení výzkumných zpráv ve skladu knihovny Ústavu termomechaniky

Vyhledávání v knihovním fondu bylo možné do roku 2010 provádět v lístkovém katalogu v prostorách knihovny. V rámci rekonstrukce knihovny byl z důvodu nevyužitelnosti lístkový katalog pro knihy skartován. Zachován byl katalog pro výzkumné, technické a cestovní zprávy, které nejsou evidovány jiným způsobem.

V současné době funguje pro vyhledávání OPAC přístupný z webových stránek knihovny, modul knihovního systému T-series.

OPAC pracuje nad databází knihovnického systému TINLIB. Umožňuje listování v rejstřících názvů knih, názvů článků, názvů časopisů, názvů dokumentů Akademie věd, ve všech názvech souhrně, ve jménech autorů, nakladatelích, předmětových skupinách, ve výrazech tezauru, v klíčových slovech z názvů, v objednaných časopisech, MDT, ISBN/ISSN a odkazech do WWW.

obrázek 3: Uživatelské rozhraní OPAC T-series

Hledání v OPACu je možné v polích: jméno autora, nakladatel, předmětová skupina, výraz tezauru, klíčové slovo z názvu, MDT a ISBN/ISSN.

Pro vyhledávání jsou v rozhraní umístěna tři pole, která je možné mezi sebou kombinovat booleovskými operátory AND, OR a NOT.

OPAC je možné zobrazit v češtině, slovenštině, angličtině, němčině, francouzštině, španělštině a italštině.

Pro vyhledávání v OPACu je k dispozici tezaurus, který byl zakoupen při pořízení systému a od té doby nebyl již nikdy aktualizován.

3.1.2 Zaměstnanci knihovny

V knihovně pracují tři zaměstnanci v úhrném přepočtu 2,5 úvazku.

- Vedoucí knihovny má vzdělání VŠ přírodovědného zaměření. Náplň práce: akvizice, katalogizace, výpůjční a meziknihovní výpůjční služby, školení uživatelů.
- Administrativní pracovník na plný úvazek má středoškolské vzdělání. Náplň práce: evidence výzkumných, technických a cestovních zpráv, korespondence knihovny a evidence časopisů, přidělování ISBN pro publikace ústavu.
- Student knihovnictví, se SŠ vzděláním na poloviční úvazek. Náplň práce: rešeršní služby pro zaměstnance ústavu, výpůjční a meziknihovní výpůjční služby, katalogizace, školení uživatelů.

3.1.3 Zařízení knihovny

Knihovna se nachází v hlavní budově Ústavu termomechaniky AV ČR na adrese Dolejškova 1402/5 182 00 Praha 8-Libeň . Ústav má další tři pobočky v Plzni, Brně a Ostravě. Ostravská pobočka má svou vlastní knihovnu.

Prostor určený uživatelům se nachází v přízemí budovy a jeho rozměr je 20 m² . Zde se nachází výpůjční pult, lístkový katalog výzkumných, technických a cestovních zpráv a regál s nejnovějšími čísly časopisů. Uživatelům je zde vždy ve všední dny od 8 do 16 hodin k dispozici alespoň jeden zaměstnanec knihovny.

obrázek 4: Výpůjční pult s výstavkou nových čísel časopisů

V suterénu se nachází sklad o dvou místnostech, který je s knihovnou spojen dvoustanicovým nákladním výtahem.

Sklad je vybaven kovovými regály z roku 1986, kdy byl ústav přestěhován do nové budovy, ve které sídlí dodnes. Jeho kapacita je asi 20 000 svazků. Výtah značky Transporta pochází ze stejného roku a jeho nosnost je 100 kg.

obrázek 5: Sklad knihovny Ústavu termomechaniky

V knihovně proběhla v roce 2009 rekonstrukce (malování a výměna podlah), při které byla na žádost pracovníků odstraněna vnější klika na dveřích vedoucích do místnosti s výpůjčním pultem. Důvodem byla nutnost kontrolování vstupu do prostor knihovny. Uživatelé musí nyní při vstupu do knihovny klepat.

Hardware

V knihovně se nachází tři osobní počítače s přístupem na internet pro tři pracovníky knihovny. Knihovna nemá žádný počítač vyhrazený uživatelům. Nicméně vzhledem k tomu, že knihovna slouží především pro potřeby zaměstnanců ústavu, kteří mají svou kancelář ve stejné budově, není tato okolnost pro kvalitu služeb významná.

V knihovně je k dispozici jedna černobílá laserová tiskárna a jedno kombinované zařízení (tiskárna, kopírka, skener).

Dále se v knihovně nachází řezačka na papír a kroužkový vazač pro potřeby ústavu.

Software

V knihovně se v současné době používá knihovnický software T-series. Ústav termomechaniky AV ČR má zakoupeny moduly Katalog, OPAC, Správa systému, Konverzní modul (profil UNIMARC), Správa seriálů, Výpůjční protokol. Z celého systému je využíván pouze modul Katalogizace a OPAC.

Pořizovací cena systému byla v roce 2000:

Katalog + OPAC	2875 GBP
Výpůjční modul	2875 GBP
Správa seriálů	2875 GBP
Konverzní modul, profil UNIMARC	1360 GBP
2 x přístup EDIT	580 GBP
2 x přístup OPAC	290 GBP
TinWeb (www rozhraní)	60 000 Kč
Instalace	20 000 Kč
Školení 2 osoby, 6 dní (12 x 1080)	12 960 Kč

Celkové náklady na pořízení systému, vypočítané s kurzem ze dne 15.7. 2000 (57, 300) , činily 714 951, 50 Kč.

Cena roční údržby systému za rok 2010 činila 802, 06 GBP, s kurzem ze dne 31.3. 2010 (28, 599⁵) byla 22 938 Kč.⁶

⁵ Kurzy.cz; AliaWeb. Kurzy.cz [online]. c2000 - 2011 [cit. 2011-04-26]. Kurzovní lístek ČNB , historie kurzů měn. Dostupné z WWW: <<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/>>. ISSN 1801-8688.

⁶ Akademie věd České republiky. Knihovna. *Cenová nabídka : Knihovní systém T-series*. Praha, 15.6.2010. 3 s.

Pracovníci knihovny mají k dispozici ke své práci počítače s operačním systémem Windows XP a balíčkem Office 2007 (MS Excel, Word, PowerPoint). Na počítačích jsou instalovány webové prohlížeče MS Internet Explorer a Mozilla Firefox. Pro správu e-mailové korespondence používá Ústav termomechaniky AV ČR program Mozilla Thunderbird.

Publikační činnost ústavu je do Automatizovaného systému evidence publikací (ASEP) vkládána online. Centrální provoz zabezpečuje Knihovna Akademie věd.

Pro evidenci publikací se v Ústavu termomechaniky využívá ASEP, automatizovaný systém evidence publikací. Databáze je vytvářena v informačním systému Advanced Rapid Library a umístěna na serveru firmy Cosmotron, která je zároveň jejím tvůrcem.⁷

3.1.4 Uživatelé

Knihovna slouží především potřebám zaměstnanců Ústavu termomechaniky AV ČR. V ústavu pracovalo v roce 2009 celkem 290 zaměstnanců⁸. V rámci doktorandského studia pobývají v ústavu též zahraniční studenti doktorandského studia. I ti využívají služeb knihovny. Knihovna nevede elektronickou evidenci uživatelů. Papírová kartotéka s výpůjčními lístky obsahuje 94 jmen. Ne všechny výpůjčky se ale zaznamenávají do této kartotéky, například krátkodobé výpůjčky časopisů se zapisují do zvláštního sešitu a také nejčastější meziknihovní výpůjčky mají vlastní evidenci v dalším sešitě. Kartotéka tedy neobsahuje všechna jména aktivních uživatelů služeb knihovny.

Od uživatelů (ani externích) se nevybírají žádné registrační poplatky. Knihovna slouží zaměstnancům ústavu. Její služby nejsou jinými zájemci vyhledávány, i když to režim knihovny nevyklučuje.

3.1.5 Školení uživatelů

Školení uživatelů probíhá obvykle individuálně. Při příchodu nového zaměstnance nebo doktoranda je tento obvykle poslán do knihovny, kde ho pracovníci zaškolí do práce s knihovním katalogem, elektronickými zdroji a způsobem objednávání MVS a MMVS.

⁷ Ústav fyziky atmosféry (Akademie věd ČR). *Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i* [online]. c2000-2009 [cit. 2011-04-29]. ASEP, RIV, CEP, CEZ – informace, pokyny, odkazy (.pdf). Dostupné z WWW: <<http://www.ufa.cas.cz/cs/knihovna.html>>.

⁸ Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Výroční zpráva za rok 2009*. Praha, 2010. 10 s.

Vědci konzultují s knihovníky i postupy práce s citační databází Web of Science, včetně specializovaných dotazů k problematice scientometrie, například výpočet Hirschova indexu. V případě novinek v oblasti elektronických informačních zdrojů pořádá knihovna školení ve spolupráci s dodavateli. O tato školení je stabilní zájem uživatelů, pravidelně se jim účastní cca 10 vědců.

3.2 Dynamické prvky knihovního systému

3.2.1 Akvizice

Nákup monografií

V posledním desetiletí knihovna nemá přidělen samostatný rozpočet, z kterého by systematicky doplňovala fond. Téměř všechny knihy zakoupené v posledním desetiletí byly zakoupeny na přání vědců a financovány z jednotlivých grantů. Systém funguje tak, že vědec požádá knihovnu o pořízení konkrétního titulu, knihovna provede objednávku, knihu zkatalogizuje a předá ji vědci, který ji uchovává ve své příruční knihovně po dobu, kdy ji potřebuje k práci. Kniha je evidována se statusem dlouhodobé výpůjčky. Pokud mají o takovou knihu zájem jiní zaměstnanci, kontaktují knihovnu a ta výpůjčku zprostředkuje. Ne vždy se toto vyžádání realizuje obratem. Nevýhodou je to, že z OPAC není možné získat informaci o umístění knihy. Zájemci tedy netuší, zda knihu, kterou potřebují najdou ve skladu knihovny nebo je součástí příruční knihovny jiného vědce. Umístění může být i v detašovaném pracovišti mimo Prahu. Primární evidence akvizice probíhá v přírůstkovém seznamu, který je psán ručně.

Nákup časopisů

Nákup časopisů probíhá ve spolupráci s ekonomickým náměstkem na základě doporučení knihovny. Skladba odebíraných titulů je stabilní. Knihovna nevede žádnou statistiku výpůjček časopisů. Není tedy jiná zpětná vazba o správnosti skladby titulů tištěných časopisů než tradiční zájem nebo kontinuální předplatné. Spokojenost vědců se skladbou odebíraných titulů byla předmětem mého výzkumu.

Nákup elektronických zdrojů

V rámci konsorcií projektu VZ09003 *Elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro výzkum NTK* má Ústav termomechaniky přístup k elektronickým zdrojům SpringerLink eBooks, SpringerLink Journals, Scopus a ScienceDirect⁹.

K těmto zdrojům je na rozdíl od neformalizované evidence výpůjček dalších typů dokumentů (MVS, MMVS) možné získat přesné statistiky užití.

Statistiky využití EIZ v projektu VZ09003 – Ústav termomechaniky AV ČR¹⁰	
Název zdroje	Počet přístupů
SpringerLink eBooks	660
SpringerLink journals	799
Scopus:	
Počet přístupů	578
Aktivní IP adresy	179
Aktivní uživatelé	444
Aktivní registrovaní uživatelé	18
Započatá vyhledávání	3 970
Federativní vyhledávání	0
Zobrazené abstrakty	809
Zobrazené dokumenty	540
Elsevier:	
Požadavky na plný text	4 463
Požadavky na všechny stránky	17 504
Celkový počet vyhledávání (včetně federativního vyhledávání)	1 574

Všechny tyto zdroje jsou podle statistiky využívány ve srovnatelné míře. Vyšší využívanost vykazuje pouze databáze nakladatelství Elsevier, což je dáno její velikostí a skladbou titulů.

⁹ Národní technická knihovna (Praha, Česko). *Národní technická knihovna* [online]. c2006-2011 [cit. 2011-04-29]. Elektronické zdroje - konsorcia NTK. Dostupné z WWW: <<http://www.techlib.cz/cs/689-elektronicke-zdroje-konsorcia-ntk/>>.

¹⁰ Národní technická knihovna (Praha, Česko). *Elektronické zdroje - konsorcia NTK* [online]. 2011 [cit. 2011-03-28]. Celokonsorcionální statistiky 2010. Dostupné z WWW: <<http://techlib.cz/cs/689-elektronicke-zdroje-konsorcia-ntk/>>.

Nulová hodnota federativního vyhledávání v citační databázi Scopus (Elsevier Science) je způsobena tím, že žádný z dostupných federativních vyhledávačů (například Oborová brána TECH) tuto databázi neprohledává.

3.2.2 Katalogizace

Při katalogizaci je v souladu se soudobými trendy využíváno kopírování záznamů prostřednictvím protokolu Z39.50. Konkrétně je využíván nástroj *WWW-Z39.50 gateway*. Ten byl vytvořen jako nadstavba nad T-Series distributorem systému Ústavem výpočetní techniky Univerzity Karlovy. Pro vyhledávání a kopírování záznamů jsou definovány přístupy k těmto databázím:

- Centrální katalog Univerzity Karlovy [CKIS UK]
- Souborný katalog ČR (CASLIN) [NK ČR - CASLIN]
- Katalog Národní knihovny v Praze [NKC]
- Katalogy Kongresové knihovny a Kanadské národní knihovny [JIB - LOC + NL Canada]

Nejčastějším zdrojem pro sdílenou katalogizaci je Centrální katalog Univerzity Karlovy – konverze z Jednotné informační brány a Kanadská národní knihovna.

Knihovna Ústavu termomechaniky přispívá do Souborného katalogu ČR, monografií i seriálů. Do roku 2009 byly záznamy seriálů posílány prostřednictvím elektronického formuláře. V současné době má vedoucí knihovny vlastní přístupové heslo.

Záznamy určené do souborného katalogu knih jsou posílány do Národní knihovny přes zakoupený konverzní program (T-series - Aleph), odkud jsou buď zaslány zpět na opravu nebo zařazeny do Souborného katalogu ČR.

Evidence monografií

Od roku 2000 probíhá katalogizace v programu T-series. Záznamy jsou uspořádány podle pravidel pro formát UNIMARC a AACR2. Pro katalogizaci se používá pouze modul Monografie. Katalogizací knih se v knihovně zabývá pouze jeden pracovník a to vedoucí knihovny. Klíčová slova pro hledání se generují z názvu. Knihovna vytváří pouze jmenný popis, v rámci věcného popisu je ukládáno pouze MDT.

Evidence seriálů

Evidence seriálů probíhá v papírové podobě v kartotéce. Každý titul má svoji kartu, ve které knihovník ručně odškrtnává došlá čísla. Tato evidence je i podkladem pro případné urgencye nedodaných čísel.

3.2.3 Organizace knihovního fondu (ochrana a uchování)

Fond je uložen v knihovně a ve skladech. V první místnosti skladu najdeme fond knih, vlastněných Ústavem termomechaniky, řazený podle názvu. Tento fond zabírá pouze asi 20 % uskladněných tiskovin. Největší částí fondu jsou zahraniční tištěné časopisy, jejichž poměrně velké množství knihovna odebírá. Tato část fondu je řazena podle názvu časopisu a poté podle ročníku a čísla periodika. Starší ročníky časopisů jsou vázány v pevné vazbě. Novější jsou ukládány v deskách (cca od roku 2000). Tento způsob je úspornější a zároveň je možné z těchto svazků lépe kopírovat jednotlivé články.

Druhá místnost skladu obsahuje česká periodika. Jejich řazení je stejné jako u zahraničních časopisů. V této místnosti se také nachází tištěné verze šedé literatury vznikající v Ústavu termomechaniky - výzkumné, technické a cestovní zprávy.

3.2.4 Služby ve struktuře knihovního zákona

Tato část dekompozice byla zpracována dle struktury Zákona ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)¹¹

Veřejné knihovnické a informační služby (§ 4, bod 1) spočívají

“a. ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny”:

Výpůjční služby

Knihovna poskytuje výpůjční služby z vlastního fondu zaměstnancům Ústavu termomechaniky. Pro veřejnost je knihovna otevřena jednou týdně a to v úterý (8:30 – 11:30 a 13:30 – 15:30).

Evidence výpůjček

Evidence výpůjček probíhá v knihovně na více různých místech.

1. Dlouhodobé výpůjčky jsou evidovány v lístkové kartotéce pod číslem výpůjčky a zároveň jménem uživatele.
2. Výpůjčky časopisů mají svou vlastní kartotéku, která se dělí na výpůjčky zahraničních a českých časopisů. Tato kartotéka se příliš nevyužívá.
3. Krátkodobé výpůjčky jsou evidovány v sešitě, kam jsou zapisovány zjednodušené poznámky bez jakékoliv dané formy.

Tento systém relativně funguje za běžného provozu knihovny, nicméně vzhledem k roztržitosti dat není téměř možné získat jakékoliv statistické informace týkající se výpůjček. Knihovna tak ztrácí zpětnou vazbu pro případné inovace.

¹¹ Česko. Zákon č. 257 ze dne 29.června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) [online]. In Národní knihovna České republiky : 2011[cit. 2011-04-29]. Dostupný z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm>

Meziknihovní výpůjční služby

V souladu s knihovním zákonem poskytuje knihovna meziknihovní výpůjční služby. V roce 2009 bylo vyřízeno 389 požadavků vůči jiným knihovnám v republice a 856 požadavků na výpůjčky pro uživatele knihovny.¹²

Velká část meziknihovních výpůjček probíhá prostřednictvím Virtuální polytechnické knihovny. VPK je projekt sjednocující knihovny ve vzájemném poskytování kopií a výpůjček. Projekt má vlastní souborný katalog, který je součástí objednávacího systému pro meziknihovní výpůjčky. Služba VPK je založena na principech document delivery service, dodávání elektronických kopií. Vzhledem k malému fondu knihovny a také k tomu, že vědci ke své práci používají především články z odborných časopisů tvoří meziknihovní výpůjční služby (a s nimi spojené rešeršní služby) nejdůležitější činnost knihovny.

“b. v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší”

Knihovna poskytuje vědcům bibliografické, referenční a faktografické informace. Zpracování rešerší probíhá podle zadání zaměstnanců ústavu. Záznamy v rešerších nejsou obvykle upravovány do jednotného citačního stylu. Slouží jako sekundární informační zdroj, případně jako podklad pro objednání MVS.

“c. ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy”

Knihovna je schopna provozovat službu zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy. V praxi není tato služba příliš využívána.

“d. v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup”

Tato služba by teoreticky mohla být knihovnou poskytována. Prakticky se tak příliš často neděje, neboť knihovna se nachází v budově ústavu, kde má většina pracovníků svůj vlastní počítač s

¹² Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Výroční zpráva za rok 2010*. Praha, 2011. 10 s.

přístupem na internet. Vyjíměčně knihovna k těmto účelům slouží pracovníkům dalších poboček ústavu (Plzeň, Ostrava, Nový Knín), pokud se pracovně nachází v hlavní budově. Knihovna nemá žádný počítač vyhrazený pro tyto účely. V knihovně se nově od roku 2011 nachází síťová přípojka pro 1 notebook.

Evidence publikační činnosti

Specifickou službu zaměstnancům ústavu tvoří evidence publikační činnosti v systému ASEP na základě hlášení a podkladů dodaných vědci knihovně. Sběr dat probíhá po celý rok.

3.2.5 Webová prezentace knihovny

Knihovna má webové stránky integrované do stránek celého Ústavu termomechaniky na adrese <http://www.it.cas.cz/cs/lib>. Stránky odpovídají celkovému vzhledu internetové prezentace Ústavu termomechaniky. Na stránkách je uvedena otevírací doba knihovny pro zaměstnance ústavu, otevírací doba knihovny pro veřejnost, seznam pracovníků knihovny včetně kontaktních telefonů a e-mailů a občasné aktuality, například ohledně elektronických zdrojů. Seznam odkazů po pravé straně obrazovky umožňuje vstup do sekce Evidence publikací (ASEP a RIV), Vědecké informační zdroje, Užitečné odkazy, Katalog vědecké knihovny a Ceník služeb.

English

Ústav termomechaniky AV ČR, v. v. i.
Akademie věd České republiky

Hlavní stránka Ústav Oddělení Výzkum Události Média a veřejnost Kontakty Přihlášení

Hlavní stránka » Vědecká knihovna

Vědecká knihovna

Otevírací doba:	Telefon:	E-mail:
Pondělí 13.30 – 16.00	+420 286 581 424	knihovna@it.cas.cz
Úterý 8.00 – 11.30, 13.30 – 16.00	+420 266 053 032, +420 266 052 065, +420 266 053 173	kaiprova@it.cas.cz (ASEP)
Středa 8.00 – 11.30, 13.30 – 16.00		

Vědecká knihovna

- Evidence publikací (ASEP a RIV)
- Vědecké informační zdroje
- Užitečné odkazy
- Katalog vědecké knihovny
- Ceník služeb

obrázek 6: WWW stránky knihovny Ústavu termomechaniky

Evidence publikací (ASEP a RIV)

Pod tímto odkazem nalezneme odkaz pro vyhledávání v katalogu publikací celé Akademie věd, vyhledávání v katalogu Ústavu termomechaniky, odkaz pro vložení záznamu do systému ASEP a návod pro vkládání záznamů. Dále se zde pro potřeby zpracování záznamů nachází seznam typů publikací dle formy zveřejnění a začlenění (RIVxASEP) a popis struktury záznamu a jednotlivých polí.

Vědecké informační zdroje

Odkaz vědecké informační zdroje obsahuje poučení o autorském právu v souvislosti s elektronickými informačními zdroji a seznam informačních zdrojů zpřístupňovaných knihovnou Ústavu termomechaniky s krátkým popisem zdroje, doplněným o obrázky s logy jednotlivých databází.

Užitečné odkazy

Pod tímto názvem najdeme odkazy na souborné katalogy (Souborný katalog ČR (CASLIN), Souborný katalog LINCA AV ČR, Souborný katalog ČVUT, Státní technická knihovna (STK) - katalog knih a Knihovna Akademie věd AV ČR - katalog knih) a stránky velkých knihoven a knihoven příbuzných oborů pod názvem Domácí knihovny (Národní technická knihovna NTK, Národní knihovna v Praze, Knihovna Akademie věd ČR, Národní lékařská knihovna, Masarykova knihovna v Brně, Knihovna MFF UK, Jihočeská vědecká knihovna České Budějovice, Knihovna Geofyzikálního ústavu, Knihovna Astronomického ústavu AV ČR a Katalogy a databáze Národní knihovny ČR).

Domnívám se, že tato sekce slouží především jako rozcestník pro knihovníky, jako pomůcka při zabezpečení informačních zdrojů pro vědce. Uživatelé očekávají, že knihovna jim zabezpečí potřebnou literaturu. Vyhledávání v externích zdrojích je jednou ze služeb knihovny.

Katalog vědecké knihovny

V této sekci najdeme seznam aktuálně odebíraných zahraničních časopisů v Ústavu termomechaniky a vstup do OPAC knihovny, který je podrobněji popsán v kapitole *Knihovní fondy*. Seznam časopisů je doplněn o ISSN, roky odběru a umožňuje případný proklik do online verze časopisu.

Ceník služeb

Pod tímto odkazem najdeme ceník mezinárodních meziknihovních výpůjčních služeb (Výpůjčka, Výpůjčka z British Library a ze zámoří, Kopie (za každých započatých 5 stran), Kopie z British Library (za 1 článek libovol. rozsahu)) poskytovaných Státní technickou knihovnou, dnes Národní technickou knihovnou.

Shrnutí

Stránky jsou v poměrně dobrém stavu. Mají aktuální vzhled a příjemné rozhraní. Pouze by bylo vhodné opravit a doplnit některé aktuality - nový odkaz na katalog NTK, místo STK, poslední novinka ohledně elektronických informačních zdrojů pochází z roku 2009. Správa webových stránek knihovny je svěřena webmasterovi Ústavu termomechaniky, knihovníci pouze dodávají obsah.

4 Průzkum informačních potřeb uživatelů

Další část práce je zaměřena na zjištění informačních potřeb uživatelů knihovny Ústavu termomechaniky. Průzkum je inspirován článkem *Informační potřeby vědeckých pracovníků a služby knihovny* A. Stöcklové¹³.

Zabývá se mimo jiné i typy dokumentů, se kterými vědci pracují, české i zahraniční časopisy které využívají nebo by chtěli využívat. Zjišťován byl i způsob získávání informací a zkušenosti s elektronickými informačními zdroji.

Dotazník byl nejprve verifikován formou strukturovaného rozhovoru s jedním z vědců z ústavu, aby bylo zamezeno použití příliš odborného, knihovnického jazyka, kterému by uživatelé nemuseli rozumět a také ověření, zda v připravených odpovědích nechybí některá důležitá možnost.

Dotazník byl vytvořen ve volně dostupné online aplikaci *Vyplňto.cz*¹⁴. Samotné dotazování na internetu probíhalo ve dnech 28. 03. 2011 - 08. 04. 2011. Dotazník vyplnilo 36 respondentů. Jeho návratnost byla 62.7%.¹⁵

Dotazník se skládal z 12 otázek. Většina otázek byla zaškrťovací. Otevřené otázky měly status “nepovinné”, aby dotazník vědce zbytečně neobtěžoval a tím se nezhoršila návratnost dotazníku. Přesto většina respondentů vyplnila všechny otázky. Dotazník byl anonymní. Průměrná doba vyplňování byla 07:07 minut.

¹³ STÖCKLOVÁ, Anna. Informační potřeby vědeckých pracovníků a služby knihovny. In *Knihovny současnosti 2009 : sborník ze 17. konference, konané ve dnech 23.-25. června 2009 v Seči u Chrudimi*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2009. s. 31-33. ISBN 978-80-86249-54-4.

¹⁴ DEMČÁK, Marek. *Vyplňto.cz* [online]. 2008–2011 [cit. 2011-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.vyplnto.cz/>>.

¹⁵ ŘÍMANOVÁ, J. Informační potřeby uživatelů knihovny Ústavu termomechaniky AV ČR (výsledky průzkumu), 2011. Dostupné online na <http://informacni-potreby-uzivatelu.vyplnto.cz>.

4.1 Celková podoba dotazníku a škála nabízených odpovědí

4.1.1 Průzkum informačních potřeb vědců v Ústavu termomechaniky AV ČR

Jaké druhy dokumentů nejraději využíváte ke své práci

- články
- knihy
- výzkumné zprávy
- abstrakty
- konferenční příspěvky
- prezentace kolegů

S jakými dokumenty nerad/a pracujete?

- články
- knihy
- výzkumné zprávy
- abstrakty
- konferenční příspěvky
- prezentace kolegů

Pozn.: Seznam nabízených druhů dokumentů byl inspirován typy publikací evidovaných v systému ASEP pro rok sběru 2010 – 2011.¹⁶

Které časopisy z naší knihovny využíváte?

- Annual Review of Fluid Mechanics
- Computing in Science & Engineering
- IEEE Transactions on Ultrasonics, Ferroelectrics and Frequency Control,
- Journal of Fluid Mechanics
- Journal of Fluids and Structures

¹⁶ Akademie věd České republiky. Knihovna. *Knihovna Akademie věd České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. Evidence publikační činnosti AV ČR. Dostupné z WWW: <http://www.iach.cz/knav/manual/typy_asep_riv.html>.

- Modelling and Simulation in Materials Science and Engineering
- TASME - Journal of Applied Mechanics
- TASME - Journal of Fluids Engineering
- TASME - Journal of Heat Transfer
- TASME - Journal of turbomachinery
- Mechanical Engineering: Časopis pre problémy mechaniky v strojníctve
- Československý časopis pro fyziku, ISSN 0009-0700
- Elektro
- Chemagazín
- Inženýrská mechanika
- Letecký zpravodaj
- Vesmír
- Respekt

Pozn.: Cílem této otázky bylo získat informace o využívanosti časopisů pořizovaných knihovnou. Tato data, důležitá pro další nákup časopisů a jiných informačních zdrojů, v knihovně chybí z důvodu nepřehledné evidence výpůjček.

Které časopisy si sám/sama pořizujete a uvítali byste je v knihovně?

(otevřená, nepovinná odpověď)

Které časopisy studujete v jiné knihovně?

(otevřená, nepovinná odpověď)

Získáváte informační zdroje pro svou práci i nějakým neformálním způsobem?

- Ano, od kolegů ze zahraničí.
- Ano, od kolegů z ČR.
- Ne.
- Jiným způsobem:

Pozn.: Pro tuto otázku byla zvolena forma polouzavřené odpovědi. Cílem bylo zjistit, jakými neformálními kanály vědci získávají odborné informace. Otázka směřovala k tomu, zda funguje

výměna článků a dalších informačních zdrojů mezi kolegy, zabývajícími se blízkým výzkumným tématem, nicméně mým záměrem bylo umožnit zadat i jiné neformální kanály.

Které elektronické informační zdroje zprostředkované knihovnou využíváte?

- SpringerLink
- Science Direct
- IOP electronic journals
- Wiley InterScience
- EBSCO host
- SCIRUS
- ISI Web of Knowledge
- SCOPUS
- Nevím, články zde pro mne vyhledává knihovna
- Žádný

Pozn.: Cíl této otázky byl podobný jako u otázky týkající se časopisů. Zjistit, které z předplacených databází vědci samostatně využívají, zda je vůbec samostatně využívají. Výsledky je možné porovnat se statistikami ohledně přístupů do databází z IP adres našeho ústavu.

Ve většině elektronických zdrojů existuje možnost vytvořit personalizovaný profil, který pokud dobře nadefinujete oblast vašeho zájmu, vám bude např. zasílat nové články týkající se vašeho tématu. Tuto možnost:

- Využívám sám/sama.
- Bych rád využíval, pokud by mi knihovna tento profil vytvořila.
- Nechci využívat.

Pozn.: Vytvoření personalisovaného profilu uživatele je jedna ze služeb, o které se dnes mluví jako o jedné z možností jak by mohly malé vědecké knihovny přizpůsobit své služby vývoji informačních technologií. I když, pokud neměla být otázka příliš dlouhá a respondenta odradit, zde nebylo možné dokonale vysvětlit podstatu služby, zajímalo mne, zda by měli vědci o takovouto službu skutečně zájem.

Používáte vzdálený přístup na elektronické informační zdroje (např. z domova, z cest)?

- Ano
- Ne

Pozn.: Cílem této otázky je zjistit zda vědci vědí, že mohou používat (umí používat) vzdálený přístup k informačním zdrojům.

V jakých cizích jazycích studujete odbornou literaturu?

- angličtina
- němčina
- ruština
- francouzština
- španělština
- jiný

Pokud bychom chtěli uživatelům vytvářet personalisované profily v jednotlivých předplacených databázích byla by tato informace naprosto nezbytná. Ani pokud by na tuto možnost nedošlo, není na škodu vědět jaké jazyky informačních zdrojů uživatelé preferují. Otázka byla schválně formulována tak že jde o jazyky ve kterých vědci studují odbornou literaturu. Jejím cílem nebylo traumatizovat respondenta tím, jaké jsou jeho jazykové schopnosti celkově.

4.1.2 Specifikace respondenta

Jaká je vaše role v ústavu termomechaniky?

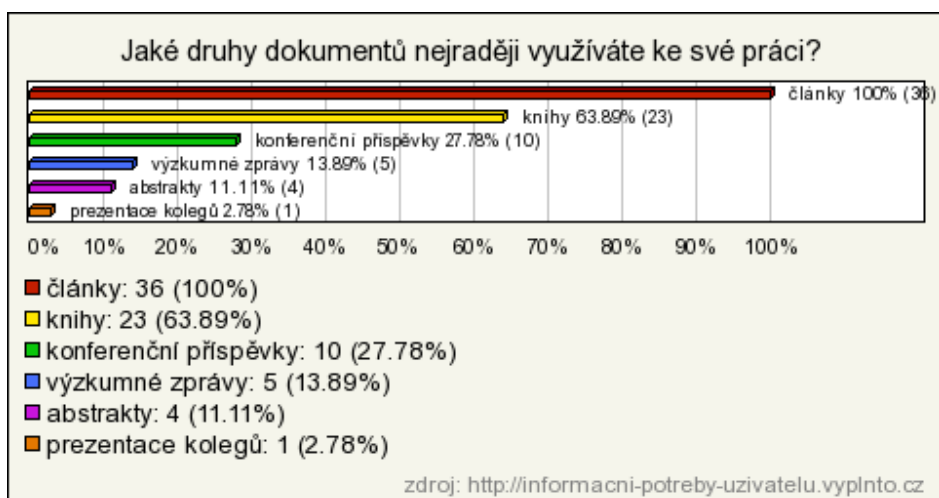
- doktorand
- trvalý zaměstnanec

Kolik Vám je let?

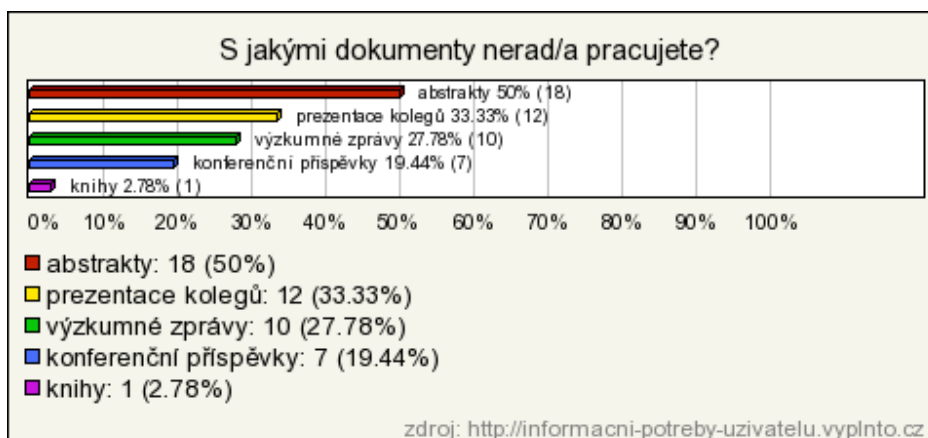
- 20 - 40 let
- 40 - 60 let
- 60 a více

Tyto otázky slouží pro filtrování odpovědí. Dalo by se očekávat že například úroveň práce s elektronickými informačními zdroji nebo jazyky, které uživatelé preferují mohou být u různých věkových kategorií rozdílné. Nebylo sledováno pohlaví respondenta a stupeň dokončeného vzdělání. Tato kritéria nejsou pro práci vědecké knihovny důležitá.

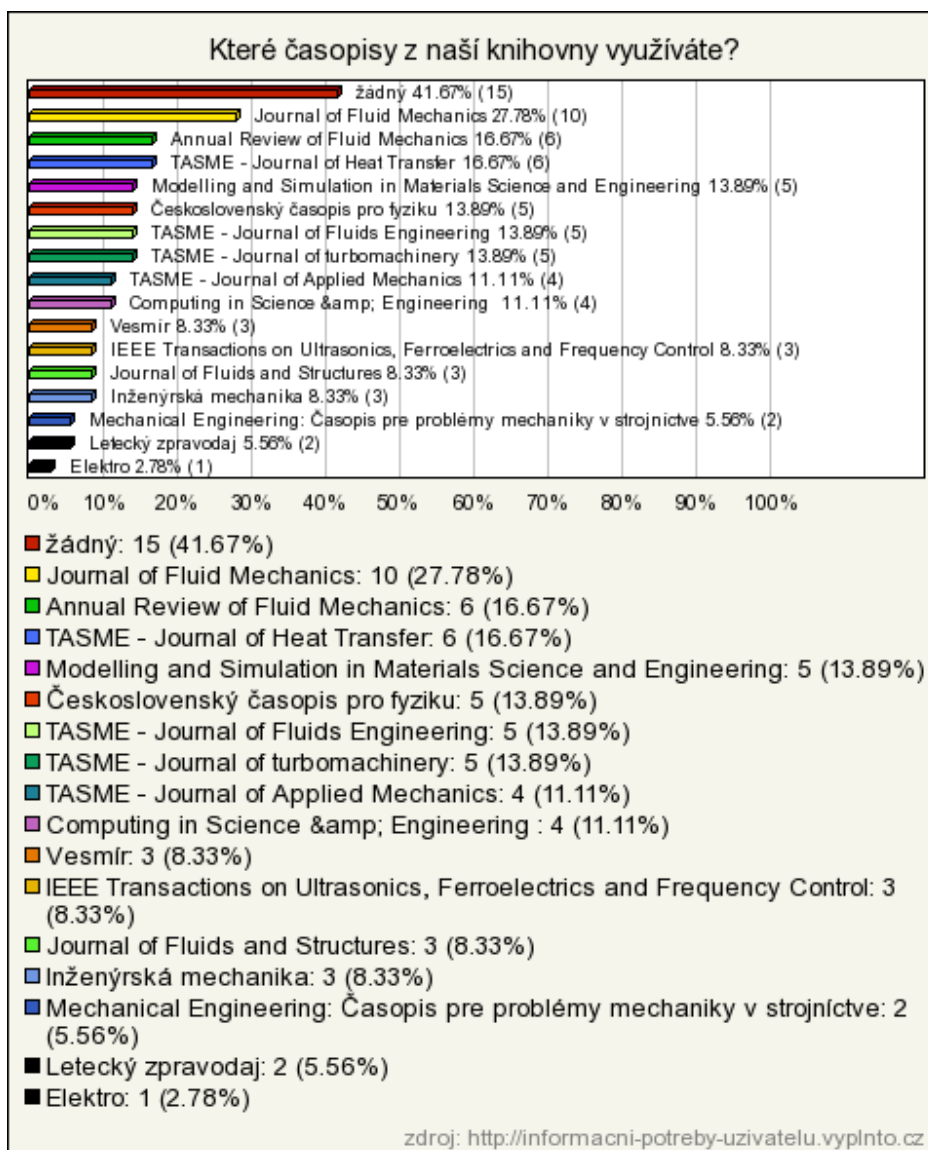
4.2 Vyhodnocení průzkumu

Mezi dokumenty využívanými k práci jednoznačně vedou články, které přináší rychlou orientaci v současném vývoji v daném oboru. Na druhém místě najdeme, také ne nijak překvapivě, knihy. Konferenční příspěvky ke své práci využívá rádo necelých 30% respondentů. Jako svůj oblíbený zdroj uvedlo výzkumné zprávy 5 vědců. To však nemusí znamenat, že je nevyužívají i další, otázka byla formulována na zjištění **nejraději** využívaných zdrojů. V otázce bylo možné uvést více různých možností.

Druhá otázka se zaměřila na dokumenty, které vědci naopak využívají **neradi**. Nabízené odpovědi byly stejné jako u předchozí otázky. Jako nejméně oblíbený zdroj byly vyhodnoceny abstrakty, které se v dotazníku objevily pro potvrzení nebo vyvrácení teorie, že vědci často nečtou ani celý článek a použijí pouze abstrakt. Na druhém místě se objevily prezentace kolegů, které nerado používá 12 respondentů. Poměrně neoblíbeným zdrojem jsou také výzkumné zprávy (10 respondentů). U všech druhů dokumentů, které se objevily na prvních místech mezi neoblíbenými, lze konstatovat, že se jedná o zdroje “nekomplexní” – informace v nich mohou být nekompletní (abstrakt, samotná prezentace bez komentáře, výzkumná zpráva jako nepublikovaný zdroj – vědci mají přístup, pokud vůbec, tak pouze ke zprávám z vlastního ústavu, o dalších se ani nemají šanci dozvědět), tj. takové, které nejsou tak vhodné k citování ve vědeckém článku. Negace výzkumných zpráv může být ovlivněna i situací, že respondentům jsou dostupné pouze tištěné výzkumné zprávy z produkce vlastního ústavu.

Významné výsledky přinesla třetí otázka “*Jaké časopisy naší knihovny využíváte?*”. Na prvním místě se totiž objevila opravdu nečekaná odpověď – žádný. Tuto odpověď zvolilo 15 respondentů z 36 zúčastněných, tedy necelých 42%. Tento výsledek jednoznačně hlásí problém – skladba titulů neodpovídá potřebám uživatelů.

V možnostech se objevily všechny tituly tištěných časopisů odebíraných knihovnou Ústavu termomechaniky.

O něco povzbudivější je zpráva, že všechny zahraniční časopisy jsou využívány nejméně třemi respondenty. Mezi nimi jednoznačně vede tradiční Journal of Fluid mechanics, jediný časopis, který se v knihovně půjčuje tak často, že k potvrzení jeho potřebnosti by nebylo třeba žádných dalších statistik.

Časopisy, které z průzkumu vypadly jako nevyužívané jsou Chemagazín a Respekt, který tak úplně nespadá do sféry odborných periodik. Jistě by stálo za zvážení, kolik je minimální počet uživatelů, pro které se vyplatí časopis pořizovat. Pro podrobnější vhlad do problematiky by byla opět potřeba přesnější evidence výpůjček, aby mohlo být zjištěno, jak intenzivně je časopis uživateli využíván.

Další, nepovinná otázka měla za cíl dát vědcům, kteří mají zájem se k tématu vyjádřit, navrhnout časopisy, které by v knihovně uvítali namísto stávajících. Námětů nebylo málo a i přesto, že odpověď byla nepovinná, našlo se mnoho těch, kteří si dali tu práci a nad otázkou se zamysleli. V četnosti odpovědí se odrazil i zájem uživatelů přispět formou vyplnění dotazníku ke zlepšení služeb knihovny. Samozřejmě není možné pořídit všechny navržené tituly, je to ovšem zajisté námět na zvážení při plánování předplatných na další roky.

Které časopisy si sám/sama pořizujete a uvítal/a byste je v knihovně? (nepovinná, delší text)

Acta Materialia

Computational Materials Science Journal of Mechanics and Physics of Solids

časopisy si nepořizuji žádné, pořizuji si aktuální kopie článků podle odkazů na právě studovanou problematiku prostřednictvím knihovny, převážně v elektronické podobě

Experimental Mechanics, Appl. Mech. Review., Sound and vibrations,

Fluid Phase Equilibria, Int. J. Thermophysics, J. Chem. Eng. Data

Chemical Engineering Research and Design

IEEE Transaction on Industry Applications IEEE Transaction on Power Electronics IEEE
Transaction on Industrial Electronics IEEE Transaction on Energy Conversion IET Electric
Power Applications ETEP

INT J SOLID AND STRUCTURES, ASME, Acta Materialia, Computers and Structures a Acta
Mechanica

Int. J. Heat and Fluid Flow (dostupné elektronicky) Turbulence, Flow and Combustion (dostupné
elektronicky) Int. J. Heat and Mass Transfer ASME Papers, AIAA Papers (patrně nelze vše
odebírat)

JASA Ultrasonics

Journal of Engineering and Chemical Data

Journal of Chemical Physics Journal of Physical Chemistry

pořídít: Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering International Journal for
Numerical Methods in Engineering

SIAM Review SIAM Journal on Matrix Analysis and Applications Journal of Sound and
Vibration

stahují články z Internetu publikované např. v Cardiovascular Research, J. Biomechanics, Journal
of Biomechanical Engineering-Transactions of the ASME, Biomechanics and Modeling in
Mechanobiology, apod.

Další otázka mířila k časopisům, které vědci využívají v jiných knihovnách. Jedná se tedy o
časopisy, které jsou pro vědecké pracovníky ústavu užitečné, avšak není vždy nutné takový
časopis pořizovat k nám do knihovny, pokud je dostupný jinde. Otázka doplňuje přehled o tom
z jakých informačních zdrojů čerpají uživatelé knihovny. Otázka měla otevřenou odpověď a byla
opět nepovinná.

Které časopisy studujete v jiné knihovně? (nepovinná, delší text)

AIAA Journal

International Journal for Numerical Methods in Engineering, International Journal for numerical Methods in Fluids, SIAM Journal on Numerical Analysis, Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering

Journal of Chemical and Engineering Data, Fluid Phase Equilibria

Journal of the Acoustical Society of America, Journal of Voice

Nejcasteji v knihovne MU AVCR v Zitne ulici a v knihovne MFF v Karline (SIAM)

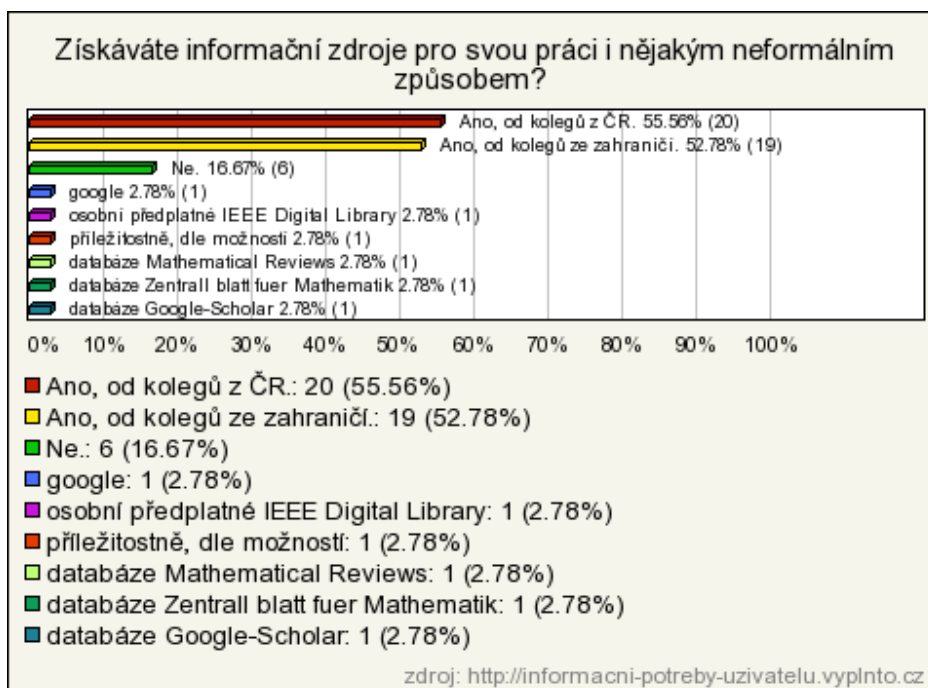
Vetšinou dnes již nestudují v knihovne, ale časopis v elektronické podobě čtu na Internetu

vše po síti

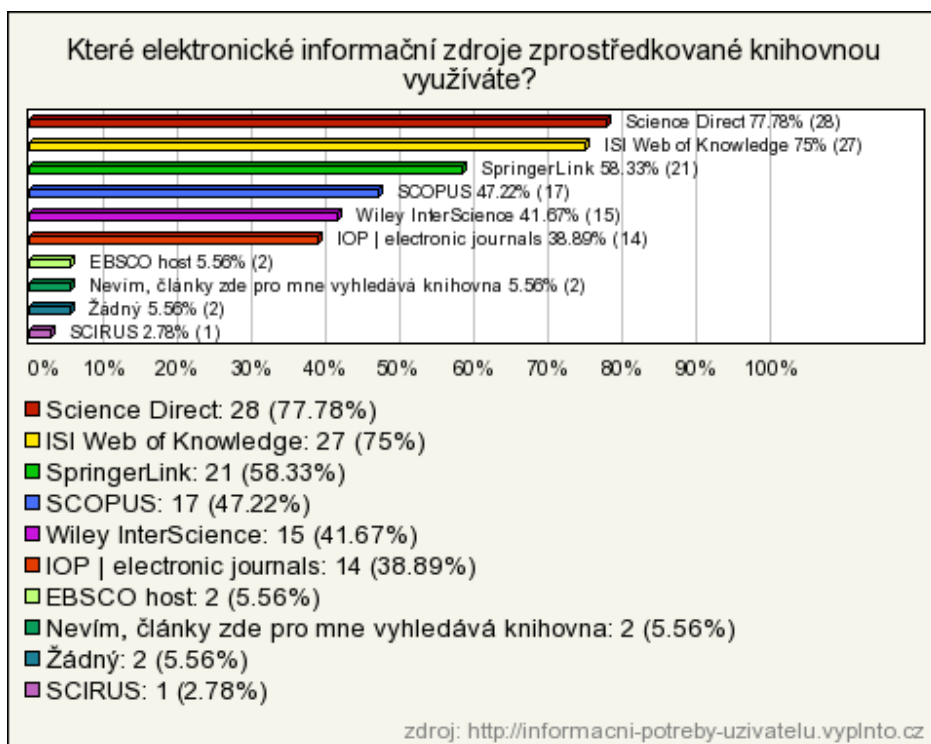
žádné

žádné

V této otázce se projevil problém, který jsem se snažila eliminovat provedením testovacích dotazníků vedených formou rozhovoru. U některých respondentů došlo k nepochopení otázky. Časopisy, studovanými v jiné knihovně byly samozřejmě myšleny i elektronické časopisy zakoupené jinou knihovnou. Příliš rychlému čtení otázky, není možné zabránit jinou formulací, takže se v jedné z odpovědí dozvídáme ve které knihovně dotyčný respondent časopisy získává, nicméně z odpovědi není patrné, o jaké časopisy se jedná.

Otázka mířila k zjištění zda mezi vědci ve stejném oboru vznikají nějaké neformální informační kanály. Nejvíce respondentů (20) potvrdilo tuto domněnku a odpovědělo že další informační zdroje získávají od svých kolegů z ČR. Jen o jednoho méně získává materiály současné také od kolegů ze zahraničí. Otázka nabízela také možnost otevřené odpovědi pro případ dalších neformálních informačních kanálů. Přestože vlastní předplatné časopisu nebo oborové databáze by nejspíš nebyly správně řazeny mezi neformální způsoby získávání informačních zdrojů, jedná se rozhodně o alternativní zdroje k předem nabízeným možnostem (zdroje zakoupené knihovnou Ústavu termomechaniky, zdroje studované v jiné knihovně) a proto jsou i tyto odpovědi pro celkový obraz o uživatelích knihovny důležité.

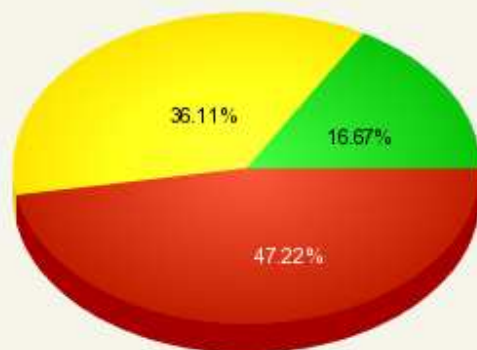

Poměrně lépe než tradiční tištěné časopisy jsou na tom elektronické informační zdroje.

Samozeřejmě i v těchto zdrojích se jedná nejčastěji opět o články z odborných časopisů, nicméně by nebylo prakticky možné všechny zpřístupněné tituly vyjmenovat a nutit vědce aby zaškrtovali, které z nich využívají. Navíc při vyhledávání v jednotlivých databázích vnímá uživatel spíše pouze název databáze a s největší pravděpodobností by si na názvy samotných časopisů ani nedokázal vzpomenout.“

Výsledky odpovídají poměru statistik využívání elektronických databází zjištěných v rámci projektu VZ09003 *Elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro výzkum.*

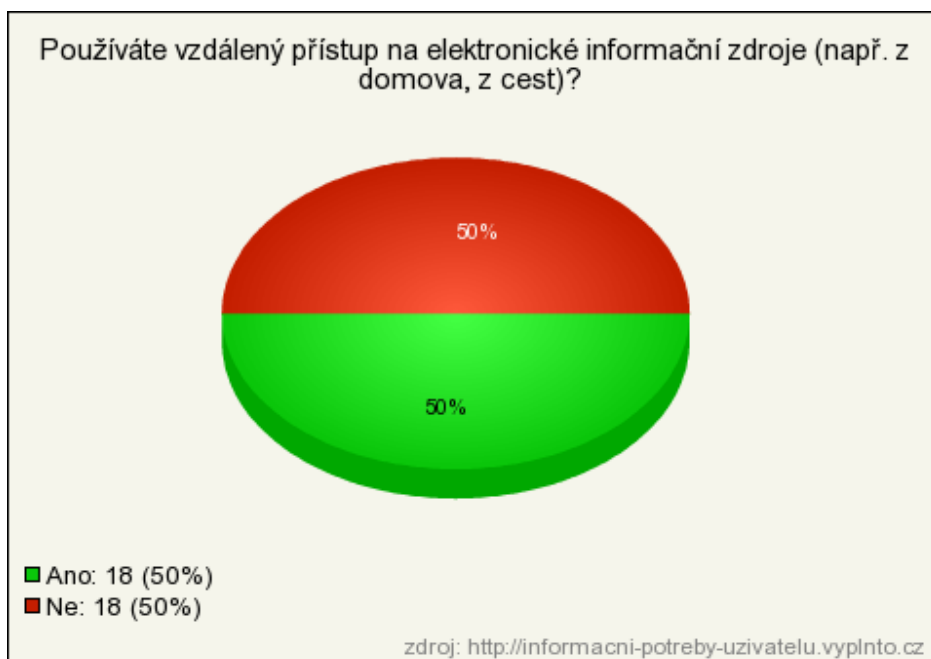
Ve většině elektronických zdrojů existuje možnost vytvořit personalizovaný profil, který pokud dobře nadefinujete oblast vašeho zájmu, vám bude např. zasílat nové články týkající se vašeho tématu.
Tuto možnost:

- Nechci využívat: 17 (47.22%)
- Bych rád využíval, pokud by mi knihovna tento profil vytvořila.: 13 (36.11%)
- Využívám sám/sama.: 6 (16.67%)

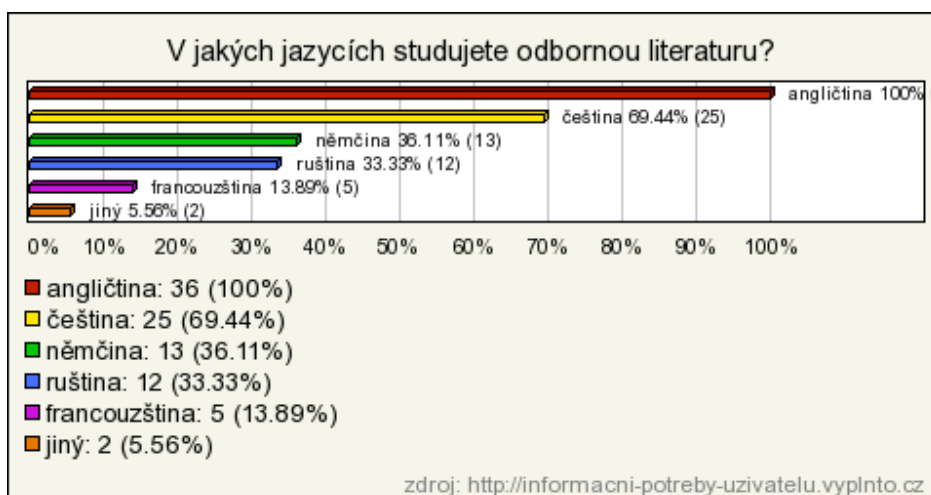
zdroj: <http://informacni-potreby-uzivatelu.vyplinto.cz>

Překvapivý výsledek přinesly odpovědi týkající se vytvoření personalizovaného profilu uživatele u jednotlivých elektronických zdrojů a databází. 17 uživatelů o tuto službu nejeví zájem, ani v případě, že by jim profil připravila knihovna. Dobrý výsledek je však i to, že 6 uživatelů službu již samostatně využívá. Rozhodně by také stálo za to tuto službu zařadit do nabídky knihovny a to nejméně pro 13 uživatelů, kteří odpověděli, že by službu rádi využívali, pokud by se jim knihovna postarala o vytvoření profilu.

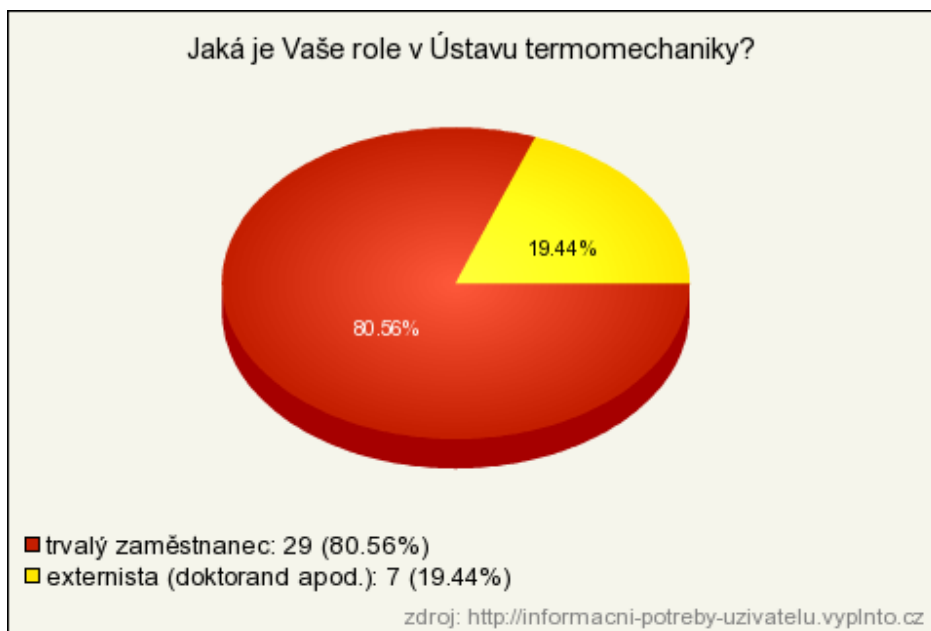
Vzdálený přístup k elektronickým informačním zdrojům využívá přesně 50% respondentů.

Tento výsledek nelze považovat ani za dobrý, ani za špatný. Vzhledem k velkému počtu uživatelů, kteří vzdálený přístup nevyužívají, by jistě stálo za pokus vylepšit informovanost o této možnosti. Nicméně je možné, že pokud vědci nejsou zrovna na cestách, informační zdroje získávají pouze v pracovní době.

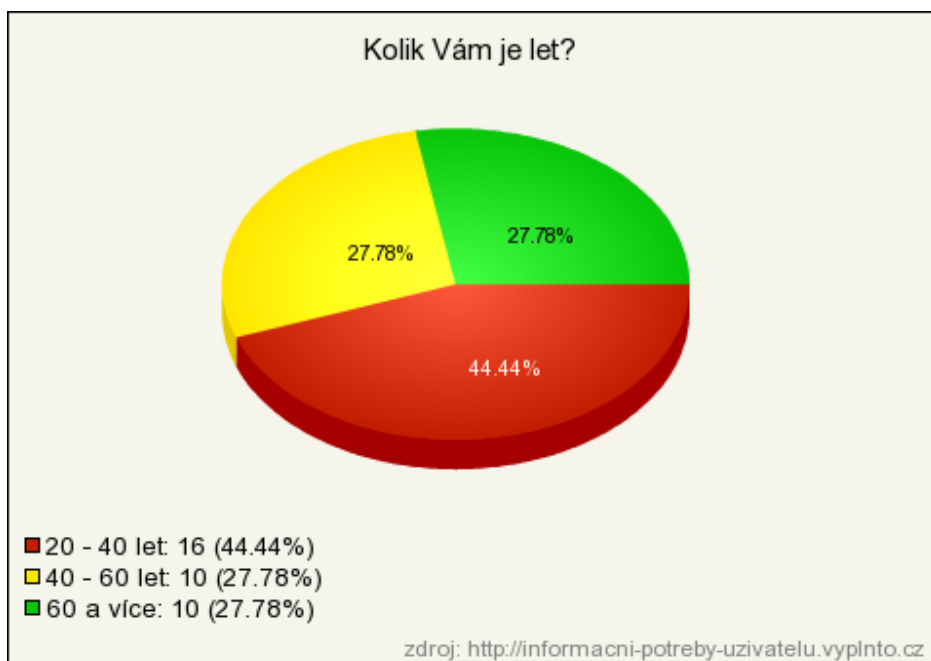

Další otázka mířila k doplnění obrazu o uživateli knihovny. Na prvním místě mezi jazyky, ve kterých vědci studují odbornou literaturu se objevila angličtina (100% respondentů). Až na druhém místě se umístila čeština s počtem 25 respondentů (11 respondentů tedy vůbec nevyužívá odbornou tuzemskou odbornou literaturu, nebo pro jejich obor literatura v češtině neexistuje).

Mezi další výrazněji používané jazyky patří němčina (36,11%), ruština (33,33%) a francouzština (13,89%).

Dotazník zodpovědělo 29 vědců s trvalým pracovním poměrem v Ústavu termomechaniky a 7 externistů.

Poměrně vyvážené bylo i věkové rozložení respondentů i když o zhruba 10% vede nejmladší věková kategorie do 40 let.

5 Stanovení klíčových procesů pro automatizaci

Dekompozicí knihovny byla odhalena jednotlivá slabá místa v systému. Jsou to především:

1. Knihovní software T-series je drahý a zastaralý. V současné době už nedochází k dalším aktualizacím. Bylo by proto vhodné najít pro knihovnu nové softwarové řešení. Dále by bylo vhodné zavést používání všech zakoupených modulů systému, pokud je pro ně praktické využití.
2. Je třeba automatizovat evidenci výpůjček a to z důvodu zjednodušení a zrychlení práce knihovníků a také z důvodu získávání statistických dat o výpůjčkách. Tento problém se týká také meziknihovních výpůjček a mezinárodních meziknihovních výpůjček.
3. Potřeba vytvoření bezpečného a zároveň dobře dostupného úložiště vědeckých výzkumných zpráv v digitální podobě, případně také digitalizace starších zpráv ústavu.
4. Průzkum informačních potřeb vědců v ústavu ukázal malou využívanost knihovnou zakoupených časopisů. Bylo by vhodné znovu zhodnotit, které časopisy vědci využijí a projít návrhy na pořízení titulů získané prostřednictvím dotazníku.
5. 13 účastníků průzkumu uvedlo, že by uvítali vytvoření personalisovaného profilu v zakoupených databázích, bylo by proto vhodné tuto službu zařadit mezi stávající služby knihovny a zařídit jí dostatečnou propagaci mezi zaměstnanci ústavu. Z dlouhodobého hlediska může tato služba knihovně ubrat práci s rešeršemi pro vědce, například formou nastvení individuálního RSS kanálu.

5.1 Výběr optimálního knihovního software pro knihovnu Ústav termomechaniky AV ČR

Nejprve je třeba stanovit všechny důležité vlastnosti knihovny a požadavky, které bude knihovna na systém mít.

- Jedná se o malou knihovnu s fondem cca 10 000 svazků.
- S programem budou pracovat 3 pracovníci, měl by být tedy instalován na třech počítačích.

Ústav termomechaniky má v této fázi v zásadě dvě možnosti. První z nich je vyzkoušet některý z open source knihovních software nebo se připojit k licenci Knihovny Akademie věd ČR a zavést komerční systém Aleph.

5.1.1 Open source knihovní software

Teoretickou výhodou open source je, že instituce neplatí za licenci.

Open source, tedy svobodný software, znamená právo přístupu k jeho zdrojovému kódu, jeho úpravám a dalšímu šíření. Znamená také, že jeho uživatel není závislý na dodavateli systému. Tuto vlastnost ovšem samotné knihovnice bez programátorského vzdělání těžko ocení, je tedy stejně potřeba zkušeného administrátora, který se bude o systém starat, korigovat a upravovat pro potřeby konkrétní knihovny. Nedá se tedy říct, že by používání takového software bylo zadarmo. Dalším problémem, na který bychom mohli v malé české knihovně narazit, je jazyková bariéra. Software v anglickém nebo jiném cizím jazyce by mohl způsobovat problém při běžném využití. Jako řešení se nabízí využít software Evergreen, který již delší dobu testují Linda Jansová a Václav Jansa.

Pod jejich vedením vznikl předběžný překlad systému do češtiny a první verze manuálů pro práci s Evergreen (konkrétně manuálů zaměřených na OPAC, na katalogizaci, na správu uživatelů a správu výpůjček).

Evergreen je knihovní systém vytvářený Georgijskou veřejnou knihovnou, zpřístupněný pod licencí GNU (General Public License). Součástí systému je OPAC. Systém podporuje protokol Z39.50. Knihovny mají možnost si vybrat, zda budou software instalovat na svých počítačích, nebo využijí hostovanou instalaci.

Tato část byla zpracována podle článků Lindy Jansové *Využití knihovního softwaru Evergreen ve výuce na ÚISK*¹⁷, Václava Jansy *Svobodný software v knihovnictví*¹⁸ a Markéty Opálkové *OPACy nové generace III – Evergreen a Koha*¹⁹.

5.1.2 Komerční knihovní software (Aleph)

Z hlediska náročnosti zavedení a provozu je vhodnější pořízení knihovního systému Aleph, který je v současné době zaváděn i v dalších knihovnách Akademie věd ČR pod vedením KNAV.

Distributorem systému je izraelská firma Ex Libris. Jedná se o jeden ze světově nejrozšířenějších komerčních knihovních systémů.

Podmínky připojení k systému Aleph 500 v Akademii věd ČR

Možnost k připojení k systému Aleph v ústavech AV ČR zastřešuje smlouva mezi KNAV a distributorem systému.

Podmínkou je zaplacení jednorázové částky na pořízení systému a ročních poplatků za údržbu. Dle návrhu smlouvy by se jednalo o 32 000 Kč na pořízení systému a roční poplatek by se měl pohybovat okolo 15 000 Kč. Výše ročního poplatku je dána celkovou výší poplatků za podporu systému Aleph, placenému firmě Ex Libris a závisí na měnovém kurzu koruny.²⁰

Konverze záznamů ze stávajícího systému

Knihovna akademie věd ČR zajišťovala konverze záznamů pouze ze systému BIBIS, který byl doporučeným systémem pro AV ČR. Pracovníky KNAV, kteří se starají o systém Aleph nám bylo doporučeno pro konverzi využít služeb firmy Multidata, jakožto distributora systému Aleph v ČR.²¹

¹⁷ JANSOVÁ, Linda. Využití knihovního softwaru Evergreen ve výuce na ÚISK. *Inflow: information journal* [online]. 2010, roč. 3, č. 2 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/vyuziti-knihovniho-softwaru-evergreen-ve-vyuce-na-uisk>>. ISSN 1802-9736.

¹⁸ JANSÁ, Václav. *Svobodný software v knihovnictví* [online]. [cit. 2010-02-02]. Prezentace připravená pro seminář Svobodný software v knihovnictví (Národní technická knihovna, 6. 10. 2009). Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/lindask/semin-svobodn-software-v-knihovnictv-vclav-jansa-nrodn-technick-knihovna>>.

¹⁹ OPÁLKOVÁ, Markéta. *OPACy nové generace III – Evergreen a Koha. Ikaros* [online]. 2009, roč. 13, č. 12 [cit. 03.04.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/5883>>. URN-NBN:cz-ik5883. ISSN 1212-5075.

²⁰ Akademie věd České republiky. Knihovna. *Smlouva o finanční spoluúčasti na pořízení softwaru ALEPH 500 a s tím spojených služeb a hardwaru*. Praha, 2011. 2 s.

²¹ CHMELÁŘOVÁ, Zdena. *E-mail: Re:Žádost o cenovou nabídku*. Praha, 11.4.2011 8:17.

Moduly systému Aleph získané v rámci smlouvy s KNAV

Dle smlouvy se KNAV zavazuje knihovně umožnit využívat všechny moduly systému Aleph 500 (Katalog, OPAC, Výpůjční protokol, Akvizice, Seriály, Konsorcia). Ještě v loňském roce nabídka neobsahovala modul Akvizice a modul Seriály, které by měly být dle článku Petry Bártkové a Zdeňky Chmelařové spuštěny v letošním roce.²²

Hardware potřebný pro zprovoznění modulu výpůjček

V případě automatizace výpůjček se vstupní investice nebude týkat pouze software. Pro podmínky Ústavu termomechaniky bylo požádáno o cenovou nabídku na samolepící štítky s potiskem čárového kódu a názvem knihovny v počtu 10 000 kusů a snímače čárového kódu pro použití v knihovně (2 kusy). Cenová nabídka byla zpracována firmou Cosmotron. Tato firma nabízí dva druhy etiket s čárovým kódem – levnější papírové (0,18 Kč/Ks) a odolnější polyesterové (0,25 Kč/Ks). Cena snímače se pohybuje od 1700 do 5000 Kč/Ks.²³

²² BÁRTKOVÁ, Petra; CHMELAŘOVÁ, Zdeňka. Aleph - knihovní systém pro AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 15-18. ISSN 1210-8502.

²³ Cosmotron Systems, *NABÍDKA 20101109*. Praha, 2010. 3 s.

Údaje z cenové nabídky

Etikety	
Potištěné samolepící etikety, papírové, matné	0,18,-
Potištěné samolepící etikety, polyesterové, lesklé	0,25,-
Snímače	
Champtek SD 305, CCD snímač KBW PS/2	1710,-
Champtek SD 308, CCD snímač USB	2300,-
Metrologic MS 9540 VOYAGER, KBW	4703,-
Metrologic MS 9540 VOYAGER, USB (KBW/POS)	4703,-

Nejlevnější možné řešení

Zboží	Množství	Cena
Snímače Champtek SD 305, CCD snímač KBW PS/2	2	3420 Kč
Potištěné samolepící etikety, papírové, matné	15 000	2700 Kč
Celková cena (+ poštovné 100)		6220 Kč

Náklady na pořízení a správu systému Aleph 500 a porovnání se současným stavem

	Systém Aleph 500 pod licencí KNAV	Systém T-series samostaně
Pořizovací cena	32 000 Kč	714 951, 50 Kč
Roční poplatek	15 000Kč	22 938 Kč
Pořizovací cena hardware	6220 Kč	

5.2 Řešení pro efektivní uchovávání a zpřístupnění výzkumných zpráv a další šedé literatury ústavu

Při dekompozici knihovního systému knihovny Ústavu termomechaniky bylo identifikováno nové téma, které nebylo původně předmětem této práce.

Přestože všechny dnešní výzkumné, technické a cestovní zprávy ústavu vznikají v elektronické podobě, dosud neexistuje systém uchovávání těchto specifických dokumentů v digitální podobě. Zprávy se odevzdávají v papírové podobě ve dvou vyhotoveních (nesvázané jako matrice a svázané) a jsou uloženy do skladu.

Papír není médium vhodné pro dlouhodobé uchování, obzvlášť pokud není správně skladován a chráněn. Starší zprávy se nacházejí ve velmi neuspokojivém stavu. Navíc jsou vlivem nedostatečné evidence výpůjček často ztracené, takže ve skladu se v lepším případě nachází pouze jedna z verzí, ve které byla příslušná zpráva odevzdána. Při půjčování nesvázaných variant zpráv hrozí ztráta některých listů.

Přesto především výzkumné zprávy se půjčují. Půjčují si je pouze zaměstnanci ústavu, pro něž jsou informačním zdrojem o výsledcích výzkumu jejich předchůdců a kolegů. Přestože tento fakt opět není možné doložit statisticky, z vlastní zkušenosti z práce v této knihovně jsem poznala, že výzkumné zprávy se půjčují více než kterékoliv jiné monografie z fondu knihovny. Nepůjčují si je externí uživatelé, protože ani nemají možnost se o jejich existenci dozvědět.

Výzkumné, technické a cestovní zprávy patří mezi šedou literaturu vznikající v ústavu.

Tím vznikají dva spolu úzce související úkoly. Vytvoření řešení pro uložení a zpřístupnění, především výzkumných zpráv, kam se budou moci ukládat zprávy již dodané v elektronické podobě a kde k nim vědci budou mít stálý a rychlý přístup a digitalizace starších zpráv, ležících ve špatném stavu ve skladu knihovny, která by přinesla časově neomezený, rychlý přístup k těmto informačním zdrojům a zamezení jejich dalšího ztrácení.

Pro výzkumné zprávy je tedy třeba zajistit:

1. Bezpečný způsob uložení v digitální podobě.
2. Vyhledatelnost pro vědce, v lepším případě však také pro širokou veřejnost

5.2.1 Zpřístupňování šedé literatury v ústavech Akademie věd ČR

Akademie věd ČR využívá k evidenci publikační činnosti databázi ASEP. Tato databáze obsahuje také záznamy dokumentů, které odpovídají definici šedé literatury (disertace, výzkumné zprávy, interní tisky, konferenční sborníky), nicméně tyto dokumenty tvoří její poměrně malou část. Za nejdůležitější jsou považovány publikace zveřejněné ve vědeckých (nejlépe impaktovaných) časopisech, které logicky do sféry šedé literatury nezapadají.

Účelem databáze, jak plyne již z názvu, není primárně zpřístupňování vědeckých publikací, ale jejich evidence, což ovšem neznamená že by nebylo užitečné tuto službu připojit.

Autoři Doležalová - Meixner ve svém článku z roku 2006 pravdivě odpovídají na otázku, zda mají ústavy Akademie věd zájem zpřístupnit plné texty šedé literatury online, že žádné změny v databázi ASEP nebyly přijímány s radostí.

*“Některé ústavy data dále využívají k vytváření sestav a statistik a jejich zpracovatelé jsou aktivní a navrhuji změny, aby byla funkčnost a využitelnost systému větší. Je ale mnoho ústavů, které prostřednictvím svých zpracovatelů pouze data odevzdají a dál je nevyužívají.”*²⁴ Takové ústavy také obvykle nemají zájem zpřístupňování svojí šedé literatury jakkoli řešit. Mezi ně patří také Ústav termomechaniky.

Na začátku roku 2010 píše Martin Lhoták v časopise Knihovny Akademie věd Informace o přípravě politiky otevřeného přístupu AV ČR.²⁵ Už v roce 2008 se Akademie věd ČR podpisem připojila k tzv. Berlínské deklaraci.

Berlínská deklarace o otevřeném přístupu k vědeckým poznatkům dne 22. října 2003²⁶ vyzývá vědecká pracoviště k publikování v režimu Open Acces. Jako první se k ní v České republice přihlásila Akademie věd a Grantová agentura ČR, v roce 2010 pak také Masarykova univerzita. Podepsání Berlínské deklarace v roce 2008 doporučila Vědecká rada AV ČR ve svém dopise Akademické radě o formulování politiky otevřeného přístupu a stanovení pravidel pro vytvoření institucionálního repozitáře AV ČR.

Cituji z článku Martina Lhotáka, Digitální knihovna AV ČR a institucionální repozitář AV ČR: “Komise pro vědecké informace AV ČR připravila návrh politiky otevřeného přístupu, který byl 14. října 2010 schválen Akademickou radou AV ČR na jejím 21. zasedání. Podstatou politiky je, že “pracoviště AV ČR jsou povinna vyvinout veškeré úsilí k tomu, aby mohla AV ČR a Knihovně AV ČR, v.v.i., poskytnout publikační výstupy - zaměstnanecká díla - vytvořená jejich zaměstnanci a nevýhradní licence k jejich užití...”²⁷

²⁴ DOLEŽELOVÁ, Jana; MEIXNER, Jaroslav. Šedá literatura v Knihovně Akademie věd ČR. In *Knihovny současnosti 2006*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2006. s. 307-313. ISSN 1210-8502.

²⁵ LHOTÁK, Martin. Příprava politiky otevřeného přístupu AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, Roč. 19, č. 1, s. 9-10. ISSN 1210-8502.

²⁶ 17. Max Planck Society. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [online]. Berlin : Max Planck Society and the European Cultural Heritage Online, 2003 [cit. 2011-04-26]. Dostupné z WWW: <<http://oa.mpg.de/lang/en-uk/berlin-prozess/berliner-erklarung/>>.

²⁷ LHOTÁK, Martin. Digitální knihovna AV ČR a Institucionální repozitář AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 5-7. ISSN 1210-8502.

Vstup dat do repozitáře by měl být zajištěn pomocí systému pro evidenci publikační činnosti. Repozitář by měl fungovat v systému Kramerius 4. Knihovna AV ČR předpokládá zprovoznění repozitáře v 1. polovině roku 2011.

V současné době nemáme další zprávy o vývoji situace ohledně institucionálního repozitáře pro celou Akademii věd. Tento repozitář bude zaměřen především na publikované texty vznikající v Akademii věd, není tedy zatím jisté, zda by řešil otázku uložení a zpřístupnění také výzkumných zpráv, které je pro mne v tuto chvíli ústředním tématem. Pokud se tedy nerozhodneme počkat, jestli se řešení neobjeví.

Důležité je i připomenout, že vazba mezi KNAV a knihovnami ústavů je volná, spíše na principu metodické pomoci než centralizovaného řízení. Je tedy možné, aby každý ústav akademie věd sám rozhodl o svém repozitáři.

5.2.2 Vytvoření vlastního institucionálního repozitáře Ústavu termomechaniky AV ČR

Vytvoření vlastního institucionálního repozitáře vyžaduje výběr softwarového řešení pro uložení a zpřístupnění výzkumných zpráv a další šedé literatury vznikající v Ústavu termomechaniky. Systém, v němž budou zprávy ukládány je ale pouze nástrojem pro vytvoření repozitáře, není repozitářem samotným. Pro stanovení požadavků na konkrétní software je třeba si dobře uvědomit funkci a vlastnosti takového projektu.

Struktura popisu vlastností software byla inspirována kapitolou Analýza a podklady pro výběr softwarového řešení pro NUŠL v knize Repozitáře šedé literatury.²⁸

Řízení obsahu digitální knihovny šedé literatury

Sem patří tvorba, ukládání a kontrola obsahu, jeho prohlížení, možnosti získávání záznamů (např. harvesting, OAI-PMH), možnost spolupráce s jinými systémy, vyhledávání nad metadaty a soubory, podpora různých formátů, objem dat apod.

²⁸ KARLACH, Petr. *Repozitáře šedé literatury*. Zlín : Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2010. Analýza a podklady pro výběr softwarového řešení pro NUŠL, s. 93-106. ISBN 978-80-904273-5-8.

V institucionálním repozitáři ústavu budou pravděpodobně uloženy dokumenty ve formátu PDF, nebo DOC. V současné době není možné určit objem dat, nicméně ve srovnání s velkými úložišti to bude zanedbatelné množství. Bylo by vhodné, aby byla možná spolupráce vybraného software s knihovním software - např. pro zpřístupnění záznamů v katalogu knihovny. Záznamy budou vytvářeny samotnými pracovníky knihovny. U výzkumných zpráv jakožto ojedinělých dokumentů se nejeví velká pravděpodobnost stahování záznamů nebo jejich získávání z dalších zdrojů. Výjimkou by mohlo být získávání záznamů dokumentů již zpracovaných v systému pro registraci publikační činnosti ASEP.

Nepředpokládá se vytváření ani úprava metadatového formátu ani vlastního systému klasifikace, ale přijetí standartizovaných řešení.

Uživatelské rozhraní

Z vlastností uživatelského rozhraní je důležité sledovat např. přizpůsobitelnost uživatelům z řad zaměstnanců instituce, externím uživatelům, knihovníkům, jazyk rozhraní a celková uživatelská přívětivost.

Správa a řízení přístupu uživatelů

Zde pro Ústav termomechaniky připadá v úvahu zabývat se autentifikací uživatelů buď na základě jména a hesla nebo IP adresy. Tyto možnosti jsou důležité pro zpřístupnění zpráv vznikajících např. ve spolupráci se soukromou firmou, jejichž výsledky není možné uveřejnit mimo ústav (nebo tak bude moci být učiněno až s určitým časovým odstupem), zprávy obsahující citlivá data (např. finanční ohodnocení).

Administrace systému

Důležitá je existence a funkcionalita nástrojů pro správu metadat, indexování, automatické generování klíčových slov, formátování výstupů a podobně.

Výběr konkrétního software pro samostatné vytvoření institucionálního repozitáře

Protože v rozsahu této práce není možné provést vlastní analýzu softwarových řešení pro repozitáře, využila jsem kapitolu Petra Karlacha z publikace *Repozitáře šedé literatury*.²⁹ Kapitola s názvem *Analýza a podklady pro výběr softwareového řešení pro NUŠL* obsahuje poměrně podrobný popis systémů CDS Invenio, DSpace, Eprints, Fedora a Greenstone, včetně jejich modulů.

Pro účely Národního úložiště šedé literatury byl vybrán software s otevřeným kódem CDS Invenio, vyvíjený European Organization for Nuclear Research (CERN), díky své velké flexibilitě, zakládající se na složení systému z mnoha modulů. Tato jeho vlastnost by však nemusela být výhodou pro samostatný pokus o vytvoření institucionálního repozitáře pro Ústav termomechaniky z důvodu větší složitosti při zprovoznění, údržbě a provozu systému.

Software DSpace, jehož vývoj byl zahájen knihovnou MIT (Massachusetts Institute of Technology) ve spolupráci se společností Hewlett-Packard, je dnes využíván mnoha vysokými školami a dalšími institucemi i v České republice. DSpace podporuje metadatové schéma Dublin Core, podporuje OAI-PMH, standard OpenURL a umožňuje export dat do formátu XML nebo METS. Tento systém patří mezi ty, které bych navrhla pro lokální úložiště ústavu.

Zajímavý pro tuto knihovnu by se mohl stát také systém EPrints. V analýze pro NUŠL je kritizován pro úzké zaměření na vědecké informace, počítající s vkládáním malého množství jednotek s velkým objemem informací. Přesně tyto vlastnosti by mohly být pro malou vědeckou knihovnu vyhovující.

Systém podporuje OAI-PMH, metadata jsou reprezentována ve vlastním vnitřním formátu. Export je možný ve formátu XML, RSS, Dublin Core a METS. Systém má komplexní uživatelské rozhraní založené na webových technologiích. EPrints je vyvíjen University of Southampton a je dostupný pod licencí GNU. K systému je možné využít placených služeb jako jsou školení či technická podpora.

Systém Fedora, z prostředí Cornell University a University of Virginia, jsem z výběru vyřadila, přestože se jedná o kvalitní nástroj, z důvodu nutnosti dotvořit uživatelské rozhraní, což považuji v malé knihovně bez spolehlivé IT podpory za napřekonatelnou bariéru.

Systém Greenstone pocházející z University of Waikato na Novém Zélandu, je opět zajímavým nástrojem. Implementaci v Ústavu termomechaniky by ovšem opět mohlo zabránit složité

²⁹ KARLACH, Petr. *Repozitáře šedé literatury*. Zlín : Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2010. Analýza a podklady pro výběr softwareového řešení pro NUŠL, s. 93-106. ISBN 978-80-904273-5-8.

nastavení a zavedení systému a v případě, že bychom v budoucnu předpokládali možnost, že by své práce mohli vědci do systému sami vkládat, mohlo by se stát problémem, že tento systém neumožňuje vkládání dat uživatelům mimo správce sbírek.

5.2.3 Uložení a zpřístupnění zpráv v Národním úložišti šedé literatury

Vzhledem ke složitosti výběru a uzpůsobení vlastního repozitáře - např. výběr vhodného formátu pro metadata, volba vhodné klasifikace, se jako dostupnější řešení jeví použít již fungující systém, jehož účel je určitým způsobem příbuzný s cílem knihovny Ústavu termomechaniky. Touto další možností je využití spolupráce s Národním úložištěm šedé literatury.

Projekt Národní úložiště šedé literatury byl realizován díky podpoře Ministerstva kultury České republiky v rámci programových projektů výzkumu a vývoje jako výzkumný záměr pod názvem Digitální knihovna šedé literatury – funkční model a pilotní realizace. Jeho cílem je dlouhodobě systematicky shromažďovat, uchovávat a zpřístupňovat odbornou šedou literaturu, především z oblasti výzkumu a vývoje, státní zprávy, školství ale i z komerčního sektoru a open acces na národní úrovni.³⁰

Častou obavou výzkumných ústavů při jednání o zpřístupnění dokumentů v NUŠL je zpřístupnění výzkumných zpráv projektů financovaných s podílem komerčních firem, jejich výsledky nemohou být zveřejněny nebo budou moci být zveřejněny po uplnutí určitého časového úseku.

Tento problém jsem diskutovala s pracovníky zajišťujícími projekt NUŠL v NTK. Systém CDS Invenio umožňuje časovou restrikci (otevření dokumentu veřejnosti až za určitou dobu) i restrikci podle IP adresy, která by umožnila zaměstnancům instituce, aby se k těmto materiálům dostali pohodlně ze své kanceláře či na základě autentifikace uživatelským jménem a heslem z domova. Praktické zkušenosti s projektem NUŠL a postoj k předchozímu problému jsem dále konzultovala s vedoucí knihovny Ústavu informatiky AV ČR Ludmilou Nývltovou, vzhledem k tomu, že tento ústav patří mezi první tři ústavy Akademie věd ČR, které uzavřely smlouvu o spolupráci s NUŠL.

Do repozitáře jsou zde vkládány plné texty výzkumných zpráv a to výběrově, dle instrukcí autorů.

³⁰ PEJŠOVÁ, Petra. Repozitáře šedé literatury. Zlín : Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2010. 3. Vývoj šedé literatury v České republice, s. 33-42. ISBN 978-80-904273-5-8.

Další častou obavou odrazující knihovny z prostředí Akademie věd od spolupráce s NUŠL je personální zatížení. Proto jsem ohledně tohoto tématu oslovila vedoucí knihovny, která již s tímto projektem spolupracuje, vedoucí knihovny Ústavu informatiky.

Cituji e-mail ze dne 21.4. 2011

“Co se týče personálního zatížení - jeví se nám jako minimální, spojujeme to se zpracováním záznamů do ASEP, nevidíme v tom nejmenší problém.”

Na otázku jaké jsou celkové zkušenosti a pocity ze spolupráce s NUŠL jsem dostala odpověď:

“ Jaké vidím výhody: kromě toho, že budou výsledky našich vědců zveřejněny na další platformě, vidím velkou výhodu i v tom, že budeme mít k dispozici spolehlivé úložiště, o které se nebudeme muset nijak starat a nebude nás nikterak finančně zatěžovat.

Vím, že se paní magistra³¹ velmi snaží a je velmi ochotná a musím říci i trpělivá. Určitě to není snadné, ale dle mého je nutné napřít síly do toho, aby system byl plně funkční.”³²

Na základě potvrzení možnosti řešit problém s momentálně nezveřejnitelnými výzkumnými zprávami i pozitivního ohlasu z druhé strany – ze spolupracující knihovny, považuji využití repozitáře NUŠL za vhodné řešení pro uložení a zpřístupnění vědeckých výzkumných zpráv vznikajících v Ústavu termomechaniky.

V průběhu psaní této bakalářské práce byla ředitelem Ústavu termomechaniky podepsána licenční smlouva o spolupráci s NUŠL, kam budou nyní aktivně ukládány záznamy o šedé literatuře vznikající v ústavu i plné texty dokumentů získané v elektronické podobě.

5.2.4 Digitalizace výzkumných zpráv Ústavu termomechaniky AV ČR

Ukládání nových plných textů výzkumných zpráv do repozitáře NUŠL neřeší zpřístupnění zpráv vytvořených před započítím této spolupráce. Vhodným řešením by byla digitalizace současných zpráv ve fondu knihovny. Knihovna v současné době uchovává cca 10 000 vědeckých výzkumných zpráv.

Knihovně Ústavu termomechaniky chybí technické zázemí i personální síla pro provedení digitalizace samostatně. Jednou z možností řešení této situace je využití služeb Digitalizačního

³¹ Mgr. Iveta Fürstová, koordinátorka partnerské sítě NUŠL.

³² NÝVLTOVÁ, Ludmila. *E-mail: Re: dotazy ohledně spolupráce s NUŠL*. Praha, 21.4. 2011, 15:01.

centra Knihovny AV ČR v Jenštejně. Tato akce by ovšem vyžadovala podporu vedení ústavu a uvolnění dostatečného finančního obnosu.

Druhou z cest ke zpřístupnění výzkumných zpráv je digitalizace v rámci mezinárodního projektu Sharing Knowledges – Open Acces Repositories in the V4 Countries, který je koordinovaný univerzitní a národní knihovnou v Debrecíně a za českou republiku se jej účastní Národní technická knihovna která je řešitelem projektu NUŠL. Projekt je financován z Visegradských fondů a jeho cílem je posílení vzájemné komunikace a sdílení zkušeností mezi institucemi zabývajícími se ukládáním a zpřístupňováním šedé literatury.

O projektu jsem se dozvěděla při jednání o spolupráci s NUŠL a diskuzi o problému zpřístupňování výzkumných zpráv. V průběhu psaní této bakalářské práce již proběhla potřebná jednání a pokud nenastanou nečekané komplikace, výzkumné zprávy by měly být skutečně zdigitalizovány a poté zpřístupněny v repozitáři NUŠL spolu s novými zprávami vznikajícími v ústavu.

Digitalizace bude výběrová. Tento výběr mimo jiné závisí také na fyzickém stavu materiálu. Digitalizované dokumenty by měly být zpřístupněny spolu s novými výzkumnými zprávami v NUŠL.

Předpokládaná suma použitelná na digitalizaci je 5 000 EUR, zhruba může být zpracováno 15 000 stránek (včetně OCR).

6 Možnosti dalších inovací

Je jasné, a hlásá to mnoho autorů, že pokud chtějí dnešní knihovny přežít, musí na sobě něco změnit. Článek Simony Chlumské v časopise Čtenář Proměna Knihovny Filosofického ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. mne inspiroval v tom, že navzdory faktu, že většinu dnešních nutných změn má na svědomí vývoj informačních technologií, nemusí se všechny inovace týkat jenom jich.

Nepovažuji za pravděpodobné vybudovat v Ústavu termomechaniky klub s občerstvením, jak se stalo v této knihovně, i když by možná nebylo špatné vytvořit v ústavu místo pro setkávání s kolegy, nebo třeba pro konzultace se studenty, kterým vědci z našeho ústavu vedou kvalifikační práci. Je jasné že termomechanika je již velmi specifický obor, méně použitelný pro širokou veřejnost, která by mohla knihovnu navštěvovat a také její poloha - v areálu akademie věd na Ládví, poměrně daleko od centra, nepředurčují knihovnu k hojným návštěvám externích uživatelů.

Nikdy zde nebyla projevna přílišná snaha získat uživatele z řad veřejnosti. Je jasné, že noví uživatelé by nepřinesli žádný viditelný nebo snad počítatelný užitek.

V knihovně bychom našli mnoho nešvarů, co se týče fyzických bariér. Za vše mluví koule na vstupních dveřích do místnosti s výpůjčním pultem, umístěná zde při rekonstrukci v roce 2009. Vzhledem k tomu, že nákup nových knih probíhá v posledních letech pouze z grantů jednotlivých oddělení, není možné v místnosti s výpůjčním pultem umístit výstavku nových titulů, ty hned mizí za dveřmi pracoven jednotlivých vědců.

Zastaralá referenční knihovna má dnes spíše okrasnou funkci, než tu, ke které měla původně sloužit. Její funkci dnes plní Internet.

Možnosti rozvoje knihovny vidím jednak v posílení automatizace knihovnických procesů a větším zaměřením na sledování a reflexi informačních potřeb vědců Ústavu termomechaniky AV ČR.

7 Použitá literatura:

1. Akademie věd České republiky. Knihovna. *Cenová nabídka : Knihovní systém T-series*. Praha, 15.6.2010. 3 s.
2. Akademie věd České republiky. Knihovna. *Knihovna Akademie věd České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-04-27]. Evidence publikační činnosti AV ČR. Dostupné z WWW: <http://www.iach.cz/knav/manual/typy_asep_riv.html>.
3. Akademie věd České republiky. Knihovna. *Smlouva o finančním příspěvku na údržbu a podporu softwaru ALEPH 500 a na upgrade hardwaru určeného pro jeho provoz*. Praha, 2011. 2 s.
4. Akademie věd České republiky. Knihovna. *3. Příloha č.10 ke smlouvě o údržbě produktů T Series č. 2001/115*. Praha, 2000. 2 s.
5. Akademie věd České republiky. Knihovna. *Smlouva o finanční spoluúčasti na pořízení softwaru ALEPH 500 a s tím spojených služeb a hardwaru*. Praha, 2011. 2 s.
6. BÁRTKOVÁ, Petra; CHMELAŘOVÁ, Zdeňka. Aleph - knihovní systém pro AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 15-18. ISSN 1210-8502.
7. BUREŠOVÁ, Iva. Open acces aneb otevřený přístup k vědeckým informacím. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 7-9. ISSN 1210-8502.
8. Cosmotron Systems. *NABÍDKA 20101109*. Praha, 2010. 3 s.
9. Česko. Zákon č. 257 ze dne 29.června 2011 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) [online]. In Národní knihovna České republiky : 2011[cit. 2011-04-29]. Dostupný z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm>
10. DEMČÁK, Marek. *Vyplnto.cz* [online]. 2008–2011 [cit. 2011-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.vyplnto.cz/>>.
11. DOLEŽELOVÁ, Jana. ASEP - analýza dat na webu, ASEP a šedá literatura. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 20-24. ISSN 1210-8502.

12. DOLEŽELOVÁ, Jana; MEIXNER, Jaroslav. Šedá literatura v Knihovně Akademie věd ČR. In *Knihovny současnosti 2006*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2006. s. 307-313. ISSN 1210-8502.
13. CHMELAŘOVÁ, Zdena. *E-mail: Re:Žádost o cenovou nabídku*. Praha, 11.4.2011 8:17.
14. JANSÁ, Václav. *Svobodný software v knihovnictví* [online]. [cit. 2010-02-02]. Prezentace připravená pro seminář Svobodný software v knihovnictví (Národní technická knihovna, 6. 10. 2009). Dostupný z WWW: <<http://www.slideshare.net/lindask/semin-svobodn-software-v-knihovnictv-vclav-jansa-nrodn-technick-knihovna>>.
15. JANSOVÁ, Linda. Využití knihovního softwaru Evergreen ve výuce na ÚISK. *Inflow: information journal* [online]. 2010, roč. 3, č. 2 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.inflow.cz/vyuziti-knihovniho-softwaru-evergreen-ve-vyuce-na-uisk>>. ISSN 1802-9736.
16. KARLACH, Petr. *Repozitáře šedé literatury*. Zlín : Radim Bačuvčik - VeRBuM, 2010. Analýza a podklady pro výběr softwareového řešení pro NUŠL, s. 93-106. ISBN 978-80-904273-5-8.
17. Kurzy.cz; AliaWeb. *Kurzy.cz* [online]. c2000 - 2011 [cit. 2011-04-26]. Kurzovní lístek ČNB , historie kurzů měn. Dostupné z WWW: <<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/>>. ISSN 1801-8688.
18. LHOTÁK, Martin. Digitální knihovna AV ČR a Institucionální repozitář AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, roč. 19, č. 3, s. 5-7. ISSN 1210-8502.
19. LHOTÁK, Martin. Příprava politiky otevřeného přístupu AV ČR. *Informace (Knihovna Akademie věd ČR)*. 2010, Roč. 19, č. 1, s. 9-10. ISSN 1210-8502.
20. LISKOVÁ, Zuzana. "Předzbrojení" ve Středisku vědeckých informací Fyziologického ústavu AV ČR. In *Knihovny současnosti 2006*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2006. s. 261-269. ISBN 80-86249-41-7.
21. Max Planck Society. *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities* [online]. Berlin : Max Planck Society and the European Cultural Heritage Online, 2003 [cit. 2011-04-26]. Dostupné z WWW: <<http://oa.mpg.de/lang/en-uk/berlin-prozess/berliner-erklarung/>>.
22. Národní technická knihovna (Praha, Česko). *Elektronické zdroje - konsorcia NTK* [online]. 2011 [cit. 2011-03-28]. Celokonsorcionální statistiky 2010. Dostupné z WWW: <<http://techlib.cz/cs/689-elektronicke-zdroje-konsorcia-ntk/>>.

23. Národní technická knihovna (Praha, Česko). *Národní technická knihovna* [online]. c2006-2011 [cit. 2011-04-29]. Elektronické zdroje - konsorcia NTK. Dostupné z WWW: <<http://www.techlib.cz/cs/689-elektronicke-zdroje-konsorcia-ntk>>.
24. NÝVLTOVÁ, Ludmila. *E-mail: Re: dotazy ohledně spolupráce s NUŠL*. Praha, 21.4. 2011, 15:01.
25. OPÁLKOVÁ, Markéta. OPACy nové generace III – Evergreen a Koha. *Ikaros* [online]. 2009, roč. 13, č. 12 [cit. 03.04.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/5883>>. URN-NBN:cz-ik5883. ISSN 1212-5075.
26. PEJŠOVÁ, Petra. *Repozitáře šedé literatury*. Zlín : Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2010. 3. Vývoj šedé literatury v České republice, s. 33-42. ISBN 978-80-904273-5-8.
27. ŘÍMANOVÁ, J. *Informační potřeby uživatelů knihovny Ústavu termomechaniky AV ČR (výsledky průzkumu)* [online]. 2011 [cit. 2011-04-25]. <Dostupné online na <http://informacni-potreby-uzivatelu.vyplnto.cz>>.
28. STÖCKLOVÁ, Anna. Informační potřeby vědeckých pracovníků a služby knihovny. In *Knihovny současnosti 2009 : sborník ze 17. konference, konané ve dnech 23.-25. června 2009 v Seči u Chrudimi*. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2009. s. 31-33. ISBN 978-80-86249-54-4.
29. Ústav fyziky atmosféry (Akademie věd ČR) *Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i.* [online]. c2000-2009 [cit. 2011-04-29]. ASEP, RIV, CEP, CEZ – informace, pokyny, odkazy (.pdf). Dostupné z WWW: <<http://www.ufa.cas.cz/cs/knihovna.html>>.
30. Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR) . *Protokol o fyzické revizi*. Praha, 2009. 30 s.
31. Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i. : Akademie věd České republiky*. Praha, 2008. 16 s. Dostupné též z WWW: <<http://www.it.cas.cz/files/u1868/2008-letak-CJ.pdf>>.
32. Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i.* [online]. c2008–2010 [cit. 2011-04-26]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://www.it.cas.cz/cs/historie>>.
33. Ústav termomechaniky (Akademie věd ČR). *Výroční zpráva za rok 2010*. Praha, 2011. 10 s.
34. WESTBROOK, Lynn. *Identifying and analyzing user needs - a complete handbook and ready-to-use assesment workbook with disk*. New York : Neal-Schuman Publishing, 2001. 307 s. ISBN 1-55570-388-7.